

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Kuntatalousohjelma vuodelle 2018

Syksy 2017

Valtiovarainministeriön julkaisu 31a/2017

Kunta-asiat

Valtiovarainministeriön julkaisuja 31a/2017

Kuntatalousohjelma vuodelle 2018

Syksy 2017

*Suomi
Finland*
100

Valtiovarainministeriö

ISBN Nid.: 978-952-251-883-5

ISBN PDF: 978-952-251-884-2

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	Syyskuu 2017	
Tekijät	Valtiovarainministeriö, kunta- ja aluehallinto-osasto		
Julkaisun nimi	Kuntatalousohjelma vuodelle 2018, syyskuu 2017		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 31a/2017		
Diaari/hankenumero		Teema	Kunta-asiat
ISBN painettu	978-952-251-883-5	ISSN painettu	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-884-2	ISSN PDF	1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-884-2		
Sivumäärä	66	Kieli	suomi
Asiasanat	kuntatalous, kuntien valtionavut, kuntien verotulot, kuntien menot, kuntien tehtävät, sosiaalihuolto, terveydenhuolto, maakunnat		
Tiivistelmä	Kuntatalousohjelma on laadittu vuotta 2018 koskevan valtion talousarvioesityksen (TAE) valmistelun yhteydessä. Laadittu ohjelma tarkentaa keväällä 2017 julkaistua, vuosia 2018–2021 koskevaa kuntatalousohjelmaa. Kuntatalousohjelman painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien ja valtion toimenpiteiden tarkastelussa. Toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu koko kuntatalouden lisäksi kuntakokoryhmittäin sekä rahoitusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta. Kuntatalousohjelma on valmisteltu valtiovarainministeriön nimeämässä sihteeristössä, jossa ovat mukana kaikki keskeiset kuntien tehtävälainsäädäntöä ja kuntatalouteen vaikuttavia valtion toimenpiteitä valmistelevat ministeriöt sekä Suomen Kuntaliitto. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto on valmistellut kuntatalouden kehitysarvion, joka tässä ohjelmassa esitetään kuntien kirjanpidon käsittein. Hallitus on käsitellyt kuntatalousohjelman talousarvioneuvotteluissa. Valtion ja kuntien välinen neuvottelu on käyty Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa sekä sille valmistelutyötä tekevässä talousjaostossa.		
Kustantaja	Valtiovarainministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	September 2017	
Författare	Finansministeriet, kommun- och regionförvaltningsavdelningen		
Publikationens titel	Kommunekonomiprogrammet för år 2018, höst 2017		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 31a/2017		
Diarie-/ projektnummer		Tema	Kommunärenden
ISBN tryckt	978-952-251-883-5	ISSN tryckt	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-884-2	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-884-2		
Sidantal	66	Språk	finska
Nyckelord	kommunekonomi, statsunderstöd till kommunerna, kommunernas skatteintäkter, kommunernas utgifter, kommunernas uppgifter, socialvård, hälsovård, landskapen		
Referat	Kommunekonomiprogrammet har uppgjorts i anslutning till beredningen av statens budgetförslag (BUF) för år 2018. Programmet preciserar kommunekonomiprogrammet för åren 2018–2021 som publicerades våren 2017. Kommunekonomiprogrammets betoning ligger på en granskning av kommunekonomins utvecklingsutsikter och statens åtgärder. Åtgärdernas verkningar har utvärderats ur hela kommunalekonomins perspektiv, med hänsyn till kommunstorleksgrupper och med tanke på förverkligandet av finansieringsprincipen. Kommunekonomiprogrammet har beretts av ett av finansministeriet utsett sekretariat som inkluderar samtliga centrala ministerier som bereder lagstiftning som gäller kommunernas uppgifter och statliga åtgärder som påverkar kommunalekonomi, samt av Finlands Kommunförbund. Finansministeriets ekonomiska avdelning har berett en utvecklingsutvärdering för kommunalekonomi. Utvärderingen presenteras i programmet med hjälp av begrepp som används inom kommunalräkenskaperna. Regeringen har behandlat kommunekonomiprogrammet i samband med budgetförhandlingarna. Förhandlingen mellan staten och kommunerna har förts i Delegationen för kommunal ekonomi och förvaltning och i ekonomisektionen, som bereder ärenden åt delegationen.		
Förläggare	Finansministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	September 2017	
Authors	Ministry of Finance, Department for Local Government and Regional Administration		
Title of publication	Local government finances programme for 2018, autumn 2017		
Series and publication number	Ministry of Finance publications 31a/2017		
Register number		Subject	Local Government Affairs
ISBN (printed)	978-952-251-883-5	ISSN (printed)	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-884-2	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-884-2		
Pages	66	Language	Finnish
Keywords	local government finances, central government transfers and grants to municipalities, municipalities' tax revenues, local government expenditure, municipalities' tasks, social welfare, health care, regions		
Abstract	The local government finances programme was drawn up in conjunction with the preparation of the budget proposal for 2018. The programme defines more clearly the local government finances programme for 2018-2021 published in spring 2017. The main thrust of the local government finances programme is an examination of the outlook for local government finances and an analysis of state measures. The impact of measures is assessed from the perspective of local government finances overall, by municipality size group, and on the basis of the financing principle employed. The local government finances programme was drafted by a secretariat appointed by the Ministry of Finance consisting of all the key ministries involved in the preparation of state measures affecting local government finances and in the drafting of local government legislation as well as the Association of Finnish Local and Regional Authorities. The Economics Department of the Ministry of Finance has drafted a trend projection for local government finances, which is given in this programme in local government accounting terms. The Government has discussed the local government finances programme in budget negotiations. There have been negotiations between the central government and the municipalities in the shape of the Consultative Committee for Municipal Finances and Administration and the finance division responsible for the preparatory work for it.		
Publisher	Ministry of Finance		
Printed by (place and time)	Lönnerberg Print & Promo, 2017		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Tiivistelmä	9
Johdanto	13
1 Kuntatalouden tilannekuva syksyllä 2017	15
2 Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntatalouteen vuonna 2018	21
2.1 Kuntatalous valtion talousarvioesityksessä 2018 (TAE:n luvut 7.1–7.3).....	21
2.2 Kuntia koskevat talousarvioesitykseen sisältyvät toimenpiteet	29
2.3 Sote- ja maakuntauudistus.....	47
2.4 Kasvupalvelu-uudistus.....	48
3 Kuntatalouden kehitysarvio ja rahoitusperiaatteen toteutuminen	52
3.1 Kuntatalouden kehitysarvio.....	53
3.2 Kuntakoryhmittäinen kehitysarviotarkastelu.....	57
Liitteet	62
Liite 1: Kuntatalouden kehitys vuoteen 2021	62
Liite 2: Kokonaistaloudellinen kehitys ja eräitä taustaoletuksia.....	63
Liite 3: Kilpailukykysovimuksen vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan.....	64
Liite 4: Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2016–2018	65

Tiivistelmä

KUNTATALOUS VAHVISTUI VUONNA 2016, TAUSTALLA ERITYISESTI TOIMINTAMENOJEN VÄHÄINEN KASVU

Tilastokeskuksen kesäkuussa julkaisemien kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2016 ennakkollisten tilinpäätöstietojen perusteella arvio kuntatalouden tilanteesta vuonna 2016 on pysynyt lähes muuttumattomana keväällä 2017 laadittuun kuntatalousohjelmaan verrattuna.

Ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan kuntatalous vahvistui vuonna 2016. Manner-Suomen kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli 3,4 mrd. euroa positiivinen vuonna 2016. Vuosikate vahvistui yli 700 milj. euroa edellisvuodesta. Vuosikate riitti kattamaan poistot ja arvonalentumiset.

Vuosikate vahvistui erityisesti asukasluvultaan suuremmissa kunnissa. Kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate sen sijaan heikkeni vuonna 2016 lähes 80 milj. euroa. Syksyn 2016 kuntatalousohjelmassa tehtyyn ennusteeseen verrattuna kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli noin 200 milj. euroa vahvempi.

Kuntatalouden vuosikatteen vahvistuminen johtui ensisijaisesti peruskuntien toimintamenojen matalasta 0,5 prosentin kasvusta. Toimintakatteen matalaa kasvua selittivät sekä kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet että kilpailukykyopimukseen liittyvät säästöt.

Vaikka kuntatalous kokonaisuutena vahvistui vuonna 2016, on kuntien välillä edelleen suuria eroja. Tilikauden tulos oli negatiivinen noin joka kolmannessa kunnassa.

Vuosien 2015 ja 2016 konsernitilinpäätösten perusteella neljä kuntaa täyttää kuntalain kriisikuntakriteerit.

KUNTIEN INVESTOINNIT VÄHENIVÄT JA KUNTAYHTYMIEN KASVOIVAT

Kuntatalouden nettoinvestoinnit olivat vuonna 2016 hieman yli 3,2 mrd. euroa, josta peruskuntien osuus oli noin 2,4 mrd. euroa ja kuntayhtymien osuus noin 820 milj. euroa. Vuoteen 2015 verrattuna investoinnit kasvoivat ainoastaan noin 20 milj. euroa eli 0,7 prosenttia.

Investointien varovaista kasvua selittää ennen kaikkea peruskuntien investointien lasku lähes 70 milj. eurolla. Kuntayhtymien investoinnit sen sijaan kasvoivat edellisvuoteen verrattuna yli 90 milj. eurolla. Valtaosa kuntayhtymien investointien määrällisestä kasvusta selittyy sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien tekemillä investoinneilla. Sairaanhoitopiirien nettoinvestoinnit kasvoivat lähes 50 milj. eurolla eli 10,7 prosenttia yhteensä yli 500 milj. euroon.

Kuntien lainakanta jatkoi kasvua edelleen, tosin edeltäviä vuosia hitaammin. Kuntatalouden lainakanta kasvoi vuoden 2015 noin 17,3 mrd. eurosta noin 18,1 mrd. euroon.

VALTION TOIMENPIDEITEN VAIKUTUS KUNTATALOUTTA HEIKENTÄVÄ VUONNA 2018

Valtion toimenpiteiden vaikutuksen arvioidaan olevan nettomääräisesti noin 129 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2018. Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää kuntien menoja. Näitä ovat muun muassa erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen ja omais- ja perhehoidon kehittäminen. Kuntatalouteen vaikuttavat vuonna 2018 merkittävästi myös muut tekijät kuin valtion päätökset, kuten kuntien työvoimakustannuksia alentava kilpailukykysojimus.

Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ovat yhteensä 10,59 mrd. euroa vuonna 2018, ja ne lisääntyvät edellisestä vuodesta noin 0,1 prosenttia.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan 8 458 milj. euroa, joka on noin 140 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2017 varsinaisessa talousarviossa. Valtionosuuden vähenemiseen vaikuttavat eniten kilpailukykysojmuksen liittyvän vähennyksen kasvu 119 milj. eurolla, sekä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, joka vähentää valtionosuutta 177 milj. euroa

Sote- ja maakuntauudistuksen valmisteluun ehdotetaan talousarvioesityksessä 180,5 milj. euroa. Määrärahoista 130 milj. euroa kohdennetaan maakuntien ja soten ICT-valmisteluun: maakuntien ICT-palvelukeskuksen, maakuntien tietohallinnon valmisteluun, alueellisiin ICT-tukitoimiin sekä yhteisiin investointeihin. Maakuntien esivalmisteluun ja väliaikaisille valmisteluelimille osoitetaan rahoitusta 40 milj. euroa.

HALLITUSOHJELMAN KUNTATALOUTEEN KOHDISTUVAT SOPEUTUSTOIMET JÄÄMÄSSÄ TAVOITTEESTA

Suomen Kuntaliitto selvitti kesäkuussa 2017 hallitusohjelman keskeisimpien kuntatalouden kohdistuvien toimenpiteiden vaikutuksia kunnissa ja kuntayhtymissä. Lisäksi kyselyssä selvitettiin kilpailukykysovimuksen toimeenpanoa ja kuntien omia sopeutustoimia.

Saatujen vastausten perusteella hallitusohjelman liitteen 6 sopeutustoimet eivät ole vielä edenneet kuntakentässä odotetulla tavalla. Vastausten perusteella näyttää siltä, että säästötavoitteesta toteutuisi vain noin kolmannes. Muun muassa omais- ja perhehoidon kehittämisen ja erikoissairaanhoidon keskittämisen osalta toimeenpano on toisaalta vielä kesken tai niin alkuvaiheessa, että syntyvien kokonaissäästöjen arviointi ei ole mahdollista. Hallitusohjelmaan kirjattujen säästöjen lisäksi kunnissa on lisäksi tehty merkittävästi omia talouden sopeutus päätöksiä liittyen muun muassa palveluverkkoon, henkilöstön määrään ja toimitilojen käyttöön.

KUNTATALOUDEN ARVIOIDAAN OLEVAN VAHVIMMILLAAN VUONNA 2017, TUNNUSLUVUT HEIKKENEVÄT HIEMAN VUODESTA 2018 ALKAEN

Suomen talous on selvässä nousussa. BKT:n kasvu jatkuu myös seuraavina vuosina, tosin hivenen hidastuen. Hyvä talouskasvu ei kuitenkaan ratkaise julkisen talouden ongelmia. Työttömyysaste pysyy rakenteellisten tekijöiden takia melko korkeana, minkä vuoksi kuntien osaltaan rahoittamat työmarkkinatukimenot laskevat hyvin hitaasti. Lisäksi väestön ikärakenteen muutos lisää hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita. Myös kasvanut maahanmuutto lisää kuntien tuottamien palvelujen tarvetta.

Kuntatalouden yhteenlaskettu tilikauden tulos ja rahoitusasema ovat muodostumassa kuluvana vuonna selvästi kevään 2017 kuntatalousohjelmassa esitettyä vahvemmaksi. Etenkin verotulojen odotetaan kasvavan aiemmin arvioitua paljon suotuisammin. Kuluvana vuonna kuntataloutta vahvistaa toimintamenojen supistuminen, mikä on seurausta kilpailukykysovimuksen toimenpiteistä, kuntatyönantajan eläkemaksujen alentumisesta sekä kuntien omista ja hallituksen linjaamista sopeutustoimista.

Kuntatalouden kehitysarvion mukaan kuntatalouden tilikauden tulos heikkenee kuitenkin jo vuodesta 2018 alkaen sote- ja maakuntauudistuksen voimaantumisen saakka. Sote-uudistuksen myötä kuntatalouden tehtävät painottuvat jatkossa muun muassa koulutukseen, johon ei väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi kohdistu vastaavia menopaineita kuin sosiaali- ja terveystalouteen. Tästä syystä kuntatalouden menopaineen arvioidaan helpottuvan vuodesta 2020 alkaen ja velkaantumisen arvioidaan hidastuvan.

Kuntatalouden nettoinvestointien arvioidaan pysyvät edelleen korkealla tasolla. Kuntien nykyisen rakennuskannan kunnossapito edellyttää edelleen mittavia korjausinvestointeja.

Lisäksi sairaalarakentaminen jatkuu vilkkaana huolimatta vuoden 2016 kesällä voimaan astuneesta sote-investointeja koskevasta rajoituslaista.

Kevään 2017 arvion mukaisesti julkisen talouden suunnitelmassa paikallishallinnon netto-luotonannolle asetettu rahoitusasematavoite ollaan saavuttamassa. Tavoitteen mukaan paikallishallinnon netto-luotonanto saa olla korkeintaan -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019.

Johdanto

Kuntatalousohjelma on laadittu vuotta 2018 koskevan valtion talousarvioesityksen (TAE) valmistelun yhteydessä. Laadittu ohjelma tarkentaa keväällä 2017 julkaistua, vuosia 2018–2021 koskevaa kuntatalousohjelmaa. Kuntatalouden tilaa ja hallituksen toimenpiteiden vaikutuksia kuntatalouteen kuvataan käytössä olevan uuden tiedon pohjalta. Hallituksen kärkihankkeiden ja reformien, kilpailukykysovimuksen sekä muiden toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu niiltä osin kuin toimenpiteistä on olemassa hallituksen päätökset ja toimenpiteiden vaikutukset ovat tiedossa.

Kuntatalousohjelma syventää talousarviovalmistelun kuntataloutta koskevaa arviointia. Kuntatalousohjelman tarkoituksena on arvioida kuntatalouden tilaa ja kuntien mahdollisuuksia selvittää peruspalvelujen järjestämisestä kuntatalouden rahoituskehyspäätökseen sisältyvillä toimenpiteillä.

Kuntatalousohjelman painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien ja valtion toimenpiteiden tarkastelussa. Toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu koko kuntatalouden lisäksi kuntakokoryhmittäin sekä rahoitusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta.

Kuntatalousohjelma on valmisteltu valtiovarainministeriön nimeämässä sihteeristössä, jossa ovat mukana kaikki keskeiset kuntien tehtävälainsäädäntöä ja kuntatalouteen vaikuttavia valtion toimenpiteitä valmistelevat ministeriöt sekä Suomen Kuntaliitto. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto on valmistellut kuntatalouden kehitysarvion, joka tässä ohjelmassa esitetään kuntien kirjanpidon käsittein. Hallitus on käsitellyt kuntatalousohjelman talousarvioneuvotteluissa (budjettiriihi). Valtion ja kuntien välinen neuvottelu on käyty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa sekä sille valmistelutyötä tekevässä talousjaostossa.

LISÄTIETOJA

Vuotta 2018 koskeva kuntatalousohjelma on julkaistu valtiovarainministeriön verkkosivuilla: www.vm.fi/kuntatalousohjelma. Sivulla on julkaistu myös ohjelman sisältöä käsitteleviä esittelymateriaaleja sekä aiemmin julkaistut kuntatalousohjelmat.

Hallituksen esitys vuotta 2018 koskevaksi valtion talousarvioesitykseksi on julkaistu verkkosivuilla: <http://budjetti.vm.fi/indox/index.jsp>. Verkkosivuilta löytyy kootusti aiemmat talousarvioesitykset. Ministeriöiden talousarvioesitykset on julkaistu kunkin ministeriön omilla verkkosivuilla.

1 Kuntatalouden tilannekuva syksyllä 2017

NOSTOT JA KESKEISET HUOMIOT:

- Kuntatalouden kirjanpidollinen tulos vuonna 2016 vahvistui edellisestä vuodesta pääosin toimintamenojen matalan kasvun johdosta.
- Toimintakatteen matalaa kasvua selittivät sekä kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet että kilpailukyky sopimukseen liittyvät säästöt.
- Kuntatalouden vuosikate vahvistui yli 700 milj. euroa edellisvuodesta ja riitti kattamaan poistot ja arvonalentumiset.
- Kuntatalouden lainakanta kasvoi vuoteen 2015 verrattuna hieman yli 700 milj. eurolla yhteensä noin 18,1 mrd. euroon.
- Vaikka kuntatalous kokonaisuutena vahvistui vuonna 2016, on kuntien välillä edelleen suuria eroja. Tilikauden tulos oli negatiivinen noin joka kolmannessa kunnassa.
- Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyyn on tulossa neljä kuntaa kuntakonsernien kertyneelle alijäämän asetettujen kriteerien perusteella.

Kuntatalousohjelman tarkastelussa huomioidaan kuntien ja kuntayhtymien sekä kuntakonsernien talous. Kuntatalouden tilaa arvioidaan kesäkuussa 2017 julkaistujen vuoden 2016 ennakkollisten tilinpäätöstietojen perusteella. Kuntataloutta käsitellään kuntien kirjanpidon käsittein.

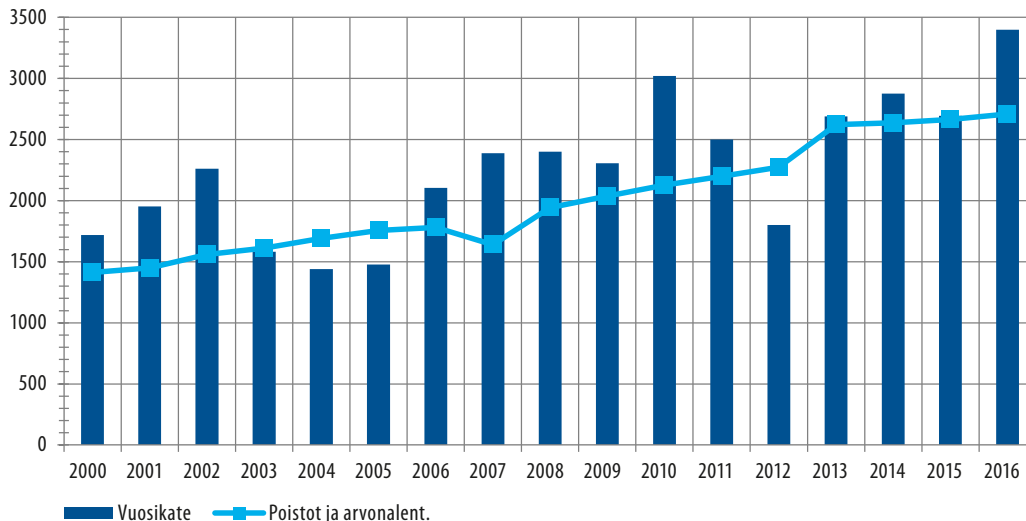
Laajemmin kuntatalouden tilannekuva on käsitelty valtiovarainministeriön kesäkuussa 2017 julkaisemassa muistiossa sekä kevään 2017 kuntatalousohjelmassa.

Kuntatalouden tila vuoden 2016 osalta hyvä

Tilastokeskuksen julkaisemien ennakkollisten tilinpäätöstietojen mukaan kuntatalous (peruskunnat ja kuntayhtymät) vahvistui vuonna 2016. Manner-Suomen kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli 3,4 mrd. euroa positiivinen vuonna 2016. Vuosikate vahvistui yli 700 milj. euroa edellisvuodesta. Vuosikate riitti kattamaan poistot ja arvonalentumiset (kuvi 1). Vuosikate vahvistui erityisesti asukasluvultaan suuremmissa kunnissa. Kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate sen sijaan heikkeni vuonna 2016 lähes 80 milj. euroa. Syksyn 2016 kuntatalousohjelmassa tehtyyn ennusteeseen verrattuna kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli noin 200 milj. euroa vahvempi.

Kuntatalouden vuosikatteen vahvistuminen johtui ensisijaisesti peruskuntien toimintamenojen matalasta 0,5 prosentin kasvusta. Toimintakatteen matalaa kasvua selittivät sekä kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet että kilpailukyky sopimukseen liittyvät säästöt (mm. lomarahojen 30 prosentin leikkaus).

Kuvio 1. Kuntien ja kuntayhtymien vuosikate ja poistot vuosina 2000–2016, milj. euroa, käyvin hinnan

Kuntatalouden tilikauden tulos oli 1,07 mrd. euroa positiivinen, kun vuonna 2015 vastaava luku oli 360 milj. euroa. Tilikauden tulos parani siis selvästi edellisvuoteen verrattuna.

Kuntatalouden nettoinvestoinnit olivat vuonna 2016 hieman yli 3,2 mrd. euroa, josta peruskuntien osuus oli noin 2,4 mrd. euroa ja kuntayhtymien osuus noin 820 milj. euroa. Vuoteen 2015 verrattuna investoinnit kasvoivat ainoastaan noin 20 milj. euroa eli 0,7 prosenttia. Investointien varovaista kasvua selittää ennen kaikkea peruskuntien investointien lasku lähes 70 milj. eurolla. Kuntayhtymien investoinnit sen sijaan kasvoivat edellisvuoteen verrattuna yli 90 milj. eurolla.

Kuntatalouden lainakanta (poistettu sisäiset lainat) kasvoi vuoden 2015 noin 17,3 mrd. eurosta noin 18,1 mrd. euroon.

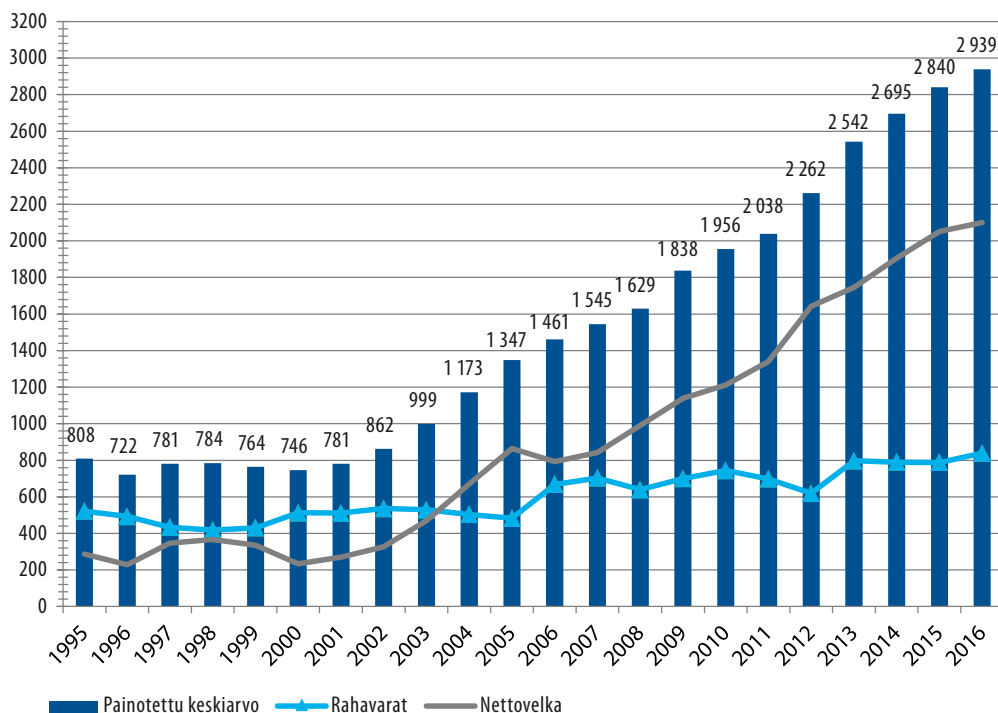
Kuntien talous vahvistunut, mutta kuntien välillä edelleen suuria eroja

Manner-Suomen kuntien talous vahvistui vuonna 2016 edellisvuoteen verrattuna: kuntien rahoituksen riittävyys parani selvästi, lainakannan kasvu suhteellisesti hidastui ja toimintamenojen hillitty kasvu jatkui.

Kuntien vuosikate oli noin 2,7 mrd. euroa. Se riitti kattamaan poistot ja nettoinvestoinnit. Kuntien vuosikate parani noin 800 milj. euroa vuodesta 2015. Vuosikate ei ole ollut näin korkealla nykyisen kirjanpitokäytännön aikana. Kuntakokoryhmittäin tarkasteltuna vuosikate parani varsinkin asukasluvultaan suuremmissa kunnissa. Eniten vuosikate parani yli 100 000 asukkaan ryhmässä (400 eurosta/asukas 620 euroon/asukas).

Kuntien lainakanta jatkoi kasvua edelleen, tosin edeltäviä vuosia rauhallisemmin (kuvio 2). Lainakanta kasvoi noin 535 milj. euroa eli 3,8 prosenttia noin 16,09 mrd. euroon eli 2 939 euroon/asukas (kuvio 2). Vuosina 2013–2015 kuntien lainakanta kasvoi yli 800 milj. euroa vuodessa. Kuntien rahavarat vahvistuivat hieman vuodesta 2015. Näin ollen kuntien nettovelan (lainakanta - rahavarat) suhteellinen kasvu hidastui.

Vaikka Manner-Suomen kuntien talous kokonaisuutena vahvistui vuonna 2016, on kuntien välillä edelleen suuria eroja. Tilikauden tulos oli negatiivinen noin joka kolmannessa kunnassa (94 kuntaa). Myös negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä on kääntynyt lievästi kasvuun. Vuonna 2016 negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 14 (mukana on kuitenkin kaksi vuoden 2017 alussa lakannutta kuntaa), kun vuonna 2015 niitä oli 13 ja vuonna 2014 vain 10. Negatiivisen vuosikatteen kunnista 13 oli alle 6 000 asukkaan kuntaa ja yksi alle 10 000 asukkaan kunta. Kuntien yhteenlaskettu negatiivinen vuosikate oli vuonna 2016 noin -7,3 milj. euroa, kun se vuonna 2015 oli noin -7,0 milj. euroa.

Kuvio 2. Kuntien lainakanta vuosina 1995–2016, euroa/asukas

Vuonna 2015 voimaan tulleen kuntalain mukaan kuntien tulee kattaa vuoden 2015 taseen kertynyt alijäämä neljässä vuodessa tai jos sitä oli yli 500 euroa/asukas, niin kuudessa vuodessa. Vuoden 2016 tilinpäätösten mukaan 36 kunnalla oli taseessa kertynyttä alijäämää ja näistä 30 kunnalla oli sitä myös vuonna 2015. Yhteensä 10 kunnalla oli alijäämää yli 500 euroa/asukas (15 kunnalla vuonna 2015).

Kireä taloustilanne on merkinnyt monissa kunnissa myös kunnallisverotuksen korotuksia, mutta kuntien veroprosenttien nousu on viime vuosina hidastunut. Tuloveroprosenttia nostettiin 98 kunnassa vuonna 2015 ja 45 kunnassa vuonna 2016. Maltillinen linja on jatkunut, sillä kunnista 46 nosti ja 12 alensi veroprosenttia vuodelle 2017.

Kuntayhtymien alijäämät vähentymässä

Kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli vuonna 2016 hieman yli 700 milj. euroa. Vuosikate heikkeni 80 milj. eurolla. Kuntayhtymien tilikauden tulos oli 174 milj. euroa positiivinen. Tilikauden tulos heikkeni lähes 40 milj. eurolla verrattuna edellisvuoteen. Tilikauden tulos oli negatiivinen 22 kuntayhtymällä.

Kuntayhtymien yhteenlaskettu lainakanta kasvoi vuoden 2016 aikana 129 milj. eurolla eli 4,3 prosenttia yhteensä 3,17 mrd. euroon. Kuntayhtymien lainakannan kasvu selittynee ennen kaikkea sairaanhoitopiirien investoinneilla. Kuntayhtymien nettoinvestoinnit olivat vuonna 2016 noin 820 milj. euroa, josta noin 500 milj. euroa perustui sairaanhoitopiirien investointeihin. Vuoteen 2015 verrattuna kuntayhtymien investoinnit kasvoivat yli 90 milj. eurolla eli 12,5 prosenttia. Sairaanhoitopiirien investoinnit kasvoivat lähes 50 milj. eurolla ja erityishuoltopiirien investoinnit yli 6 milj. eurolla verrattuna edellisvuoteen.

Edellisten tilikausien yli-/alijäämät huomioiden kuntayhtymillä oli vuoden 2016 lopulla yhteenlaskettuna taseeseen kertynyttä ylijäämää yli 750 milj. euroa, kun sitä vuotta aikaisemmin oli noin 590 milj. euroa.

Vuoden 2016 tilinpäätöstietojen perusteella 21 kuntayhtymällä on taseessa kertynyttä alijäämää, yhteensä noin 70 milj. euroa. Alijäämäisten kuntayhtymien ja kuntayhtymien taseeseen kertyneen alijäämän määrä on ollut viime vuosina selvässä laskussa. Vielä vuonna 2013 alijäämäisiä kuntayhtymiä oli 39 ja kertynyttä alijäämää lähes 220 milj. euroa. Alijäämäisten kuntayhtymien ja kertyneen alijäämän määrän väheneminen perustuu ennen kaikkea sairaanhoitopiirien taloudellisen tilanteen paranemiseen.

Kuntayhtymien alijäämän vähentymistä selittänee sekä vuonna 2015 voimaan tullut uusi kuntalaki että sote- ja maakuntauudistuksen voimaantulon liittyvät linjaukset. Kuntalain mukaan kuntayhtymillä on neljä vuotta aikaa kattaa taseen kertynyt alijäämä arviointinnettelyn välttämiseksi. Tarkastelu alkaa vuoden 2015 tilinpäätöksestä. Sote- ja maakuntauudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan sairaanhoitopiirien, erityishuoltopiirien ja maakuntien liittojen jäsenkuntien on puolestaan katettava kuntayhtymän taseeseen kertynyt alijäämä kuntalain säännösten mukaisesti ennen kuntayhtymän siirtämistä maakuntaan.

Kuntatalous vahvistumassa myös konsernitason

Kuntalain uudistus vuonna 2015 velvoitti kaikkia kuntia tekemään konsernitilinpäätöksen vuodesta 2015 lähtien. Vuosi 2016 on näin ollen toinen tilinpäätös vuosi, josta on käytössä täydelliset konsernitilinpäätökset (tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase).

Kuntakonsernien yhteenlaskettu vuosikate oli noin 5,29 mrd. euroa eli 967 euroa/asukas, parannusta vuoteen 2015 oli lähes 850 000 euroa. Vuosikate oli kuitenkin negatiivinen viidellä kuntakonsernilla, kun vuonna 2015 se oli kaikilla positiivinen. Vuosikate riitti 227 konsernilla poistojen ja 129 konsernilla nettoinvestointien kattamiseen. Kuntakonsernien yhteenlaskettu tilikauden tulos oli peräti 1,68 mrd. euroa positiivinen. Edellisten tilikausien yli-/alijäämät huomioiden konserneilla oli yhteenlaskettuna taseeseen kertynyttä ylijää-

mää noin 10,81 mrd. euroa (1 974 euroa/asukas). Muutos on huomattava vuoteen 2014 verrattuna, sillä silloin ylijäämää oli 5,77 mrd. euroa (1 060 euroa/asukas).

Tilikausi oli alijäämäinen 67 kuntakonsernilla vuonna 2016. Tilinpäätöstietojen perusteella 44 konsernilla on taseessa kertynyttä alijäämää yhteensä noin 194,2 milj. euroa. Sekä alijäämäisten konsernien määrä että taseeseen kertyneen alijäämän määrä on kuitenkin laskenut selvästi, sillä vielä vuonna 2014 taseessa kertynyttä alijäämää oli 103 konsernilla yhteensä noin 771,7 milj. euroa.

Myös kuntakonsernitarkastelussa korostuvat kuntien väliset ja etenkin kuntakokoryhmittäiset erot. Yli 100 000 asukkaan konsernien hallitseva asema on varsin selvä. Esimerkiksi konsernien vuosikatteesta noin 50 prosenttia, taseen kertyneestä ylijäämästä noin 67 prosenttia, lainakannasta lähes 50 prosenttia ja tilikauden tuloksesta noin 64 prosenttia tulee yli 100 000 asukkaan kuntakokoryhmästä.

Kuntakonsernit voivat vuodesta 2017 lukien päätyä arviointimenettelyyn. Vuosien 2015 ja 2016 tilinpäätöstietojen perusteella arviointimenettelyn tunnusluvut täyttäviä kuntakonserneja on neljä. Arviointimenettely koskee Hyrynsalmen kuntaa, Jämijärven kuntaa, Teuvan kuntaa ja Ähtärin kaupunkia. Nämä kaikki kunnat tulevat menettelyyn taseeseen kertyneen alijäämän perusteella (alijäämä viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa/asukas ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa/asukas).

2 Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntatalouteen vuonna 2018

Tämä luku sisältää kuvauksen valtion vuotta 2018 koskevan talousarvioesityksen kuntatalouteen vaikuttavista toimenpiteistä ja linjauksista. Luku 2.1 sisältää valtion talousarvioesityksen yleisperustelujen kuntatalousosion (TAE:n luvut 7.1–7.3). Luvussa 2.2 on avattu tarkemmin talousarvioesitykseen sisältyviä, eri pääluokilta toteutettava, toimenpiteitä, reformeja sekä lainsäädäntöön liittyviä muutoksia. Osa toimenpiteistä ei sisällä välittömiä talousarviovaikutuksia vuodelle 2018, mutta ne liittyvät muutoin merkittävästi kuntatalouden kehitysnäkymiin tai kuntien tehtävien järjestämiseen. Luvussa 2.3 on kuvattu sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun tilannetta ja kuntatalousvaikutuksia ja luvussa 2.4 kasvupalvelu-uudistuksen etenemistä.

2.1 Kuntatalous valtion talousarvioesityksessä 2018 (TAE:n luvut 7.1–7.3)

Vero- ja maksuperustemuutosten vaikutus kuntatalouteen (TAE:n luku 7.1)

Kunnallisvero

Ansiotuloveroperusteisiin tehdään vuonna 2018 hallitusohjelman mukaisesti indeksitarkistus kuluttajahintaindeksin muutosta vastaavasti. Työn verotusta kevennetään yhteensä 300 milj. eurolla, mistä kuntien osuus on 105 milj. euroa. Tuloverolakiin lisätään säännös, jonka mukaan työntekijälle ei synny veronalaista tuloa työnantajan kustantamasta ja intressissä olevasta koulutuksesta. Toimenpiteellä ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta ansiotuloveron kertymään. Verovapaiden matkakustannusten korvausten maksamisessa sovellettavaa kahden vuoden tilapäisyyden aikarajaa pidennetään kolmeen vuoteen, toimenpiteellä ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta ansiotuloveron kertymään. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti siten, että vuonna 2018 asuntolainan koroista on vähennyskelpoista 35 prosenttia. Määräaikaisen lapsivähennyksen voimassaolo päättyy vuoden 2017 lopussa. Yhteensä muutosten arvioidaan pienentävän kunnallisveron tuottoa 26 milj. eurolla vuonna 2018. Hallitusohjelman mukaisesti kuntien verotulomenetykset kompensoidaan täysimääräisesti.

Kiinteistövero

Hallitusohjelman mukaan kiinteistöveroa korotetaan hallituskaudella vuosittain siten, että kiinteistöveron tuotto kasvaa yhteensä 100 milj. eurolla eli noin 25 milj. euroa vuosittain. Tämän korotusohjelman lisäksi hallitus on erillisellä päätöksellä korottanut veroa 50 milj. eurolla vuonna 2017. Lisäksi vuodesta 2018 lähtien usean tuulivoimayksikön muodostamaan tuulivoimapuistoon kunta voi soveltaa voimalaitoksen kiinteistöveroprosenttia, jos puiston nimellisteho on yhteenlaskettuna vähintään 10 megavolttiampeeria. Tämän arvioidaan lisäävän kiinteistöveron tuottoa noin 5 milj. eurolla. Kiinteistöveroa korotetaan vuodelle 2018 aikaisempien päätösten lisäksi 25 milj. eurolla, jolla kompensoidaan varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamisen vaikutusta. Korotukset yhteensä vuonna 2018 ovat siten 55 milj. euroa.

Yhteisövero

Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotetaan 60 milj. euroa vuoden 2018 tasossa arvioituna korottamalla jako-osuutta 1,03 prosenttiyksiköllä vuodesta 2018 lähtien. Jako-osuuden korotus kompensoi osaltaan varhaiskasvatusmaksujen alentamisesta aiheutuvaa tulomenetystä kunnille. Varainsiirtovero poistetaan tietyissä yhtiömuodon muutoksissa, minkä arvioidaan lisäävän kuntien yhteisöverotuottoa noin 1 milj. eurolla vuonna 2018.

Talousarvioesitykseen liittyvien veroperustemuutosten vaikutukset kuntien verotuloihin v. 2018 (milj. euroa)	
Ansiotuloveroperusteiden indeksitarkistus	-77
Työn verotuksen keventäminen	-105
Asuntolainan korkovähennyksen rajaaminen	13
Lapsivähennyksen voimassaoloajan päätyminen	38
Kiinteistöveron korotus hallitusohjelman mukaisesti	25
Kiinteistöveron korotus varhaiskasvatusmaksujen alentamisen kompensoimiseksi	25
Tuulivoimapuistojen kiinteistövero	5
Varainsiirtoveron poistaminen tietyissä yhtiömuodon muutoksissa	1
Kuntien yhteisöveron jako-osuuden korotus (varhaiskasvatusmaksukompensaatio)	60
Yhteensä	15

Maksuperustemuutokset

Pieni- ja keskituloisten sekä monilapsisten perheiden varhaiskasvatusmaksuja alennetaan vuodesta 2018 alkaen syksyllä 2017 annettavan hallituksen esityksen mukaisesti.

Hallitus on päättänyt kompensoida varhaiskasvatusmaksujen alentamisen kuntataloutta heikentävää vaikutusta lisäämällä peruspalvelujen valtionosuutta 25 milj. eurolla sekä korottamalla kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta 60 milj. eurolla ja kiinteistöveroa 25 milj. eurolla.

Hallitus vahvistaa kuntataloutta antamalla kunnille mahdollisuuden maksutulojen lisäämiseen. Hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2017 aikana esityksen laeiksi jätelain ja ympäristönsuojelulain muuttamisesta, minkä arvioidaan lisäävän vuodesta 2018 alkaen vuosittain kuntien maksutuloja noin 5 milj. eurolla.

Kuntien valtionavut (TAE:n luku 7.2)²

	Talousarviovuodet ml. mahd. LTAE:t							Muutos% v. 2017 vs. 2018
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Laskennalliset valtionosuudet	9 423	9 955	9 526	9 391	9 334	3 721	3 758	-1,4 %
VM, peruspalvelujen valtionosuus	8 500	9 028	8 607	8 458	8 395	2 764	2 800	-1,7 %
OKM	923	928	919	933	939	957	958	1,5 %
- siitä kuntayhtymät	1 081	1 041	904	929	938	945	945	2,8 %
Muut valtionavut hallinnon- aloittain, yhteensä	1 176	1 120	1 047	1 196	907	433	421	14,2 %
OM	9	-	-	30	20	-	-	
SM	3	5	5	5	5	5	5	0,0 %
VM	37	26	48	80	21	13	12	65,6 %
OKM	264	222	253	276	257	233	233	8,9 %
MMM	6	5	5	6	6	2	2	7,5 %
LVM	39	36	36	36	36	1	1	0,0 %
TEM	176	193	256	273	308	114	107	6,8 %
STM	609	599	414	468	232	47	43	13,1 %
YM	34	34	30	23	22	18	18	-23,2 %
Valtionavut yhteensä	10 599	11 075	10 573	10 587	10 241	4 154	4 179	0,1 %

Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ovat yhteensä 10,59 mrd. euroa vuonna 2018, ja ne lisääntyvät edellisestä vuodesta noin 0,1 prosenttia.

² Alla oleva taulukko kuntien valtionavuista vuosina 2015–2021 on pääluokittainen koontitaulukko. Talousarvioesityksen yleisperusteluihin sisältyvä laajempi taulukko on liitteessä 4.

Valtiovarainministeriön hallinnonala

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan noin 8 458 milj. euroa, joka on noin 140 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2017 varsinaisessa talousarviossa. Valtionosuuden vähenemiseen vaikuttavat eniten kilpailukykyopimukseen liittyvän vähennyksen kasvu 119 milj. eurolla ja valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, joka vähentää valtionosuutta noin 177 milj. euroa. Hallitusohjelman mukainen kuntien tehtävien vähentämisen arvioidaan alentavan kuntien menoja lähes 182 milj. euroa. Suurin yksittäinen toimenpide on erikoissairaanhoidon alueellinen keskittäminen. Kuntien tehtäviä vähentävät toimenpiteet vähentävät valtionosuutta noin 46 milj. euroa. Hallitusohjelman mukaisesti kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ei tehdä vuodelle 2018 indeksikorotusta.

Valtionosuutta lisäävät eniten vuoden 2017 tasoon verrattuna kuntien verotulojen vähenemisen kompensatio, asukasluvun sekä laskentatekijöiden muutos sekä varhaiskasvatustmaksujen alentamisen kompensatio. Hallitusohjelman mukaisina tehtävien lisäyksenä on otettu huomioon oppilas- ja opiskelijahuollon kehittäminen sekä perhehoidon kehittäminen.

Valtionosuusprosentti vuodelle 2018 on 25,34, ja siinä on lisäystä vuoden 2017 tasoon 0,11 prosenttiyksikköä.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto antoivat uuden laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi kesäkuussa 2017. Laatusuosituksessa mm. yhdenmukaistetaan henkilöstön mitoittamista niin, että julkisia ja yksityisiä palveluntuottajia koskevat samat vaatimukset, mitoittukseen lasketaan mukaan joustavamin perustein iäkkäiden hoitoon ja huolenpitoon osallistuvaa henkilökuntaa ja myös teknologisia ratkaisuja voidaan hyödyntää aiempaa paremmin. Kuntien menojen arvioidaan vähenevän 16,5 milj. euroa, ja peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vastaavasti 4,2 milj. euron vähennys.

Terveydenhuoltolain muutos päivystysjärjestelmän uudistuksesta ja alueellisen erikoissairaanhoidon keskittämisestä tuli voimaan 1.1.2017 alkaen, jonka nojalla annettiin 24.8.2017 asetukset (i) kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä (nk. päivystysasetus), (ii) erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä (nk. keskittämisasetus) sekä (iii) ensihoitopalvelusta. Asetukset tulevat voimaan 1.1.2018 lukien muilta osin, mutta nk. keskittämisasetuksessa on siirtymäaika 1.7.2018 asti. Toimeenpanon tueksi laaditaan yhtenäiset hoidon perusteet keskitettävistä toimenpiteistä ja sairaanhoitopiireille säädetään velvoite raportoida työnjaon toteutumisesta ja säästövaikutuksista kahdesti vuodessa. Muutosten seurauksena kuntien menojen arvioidaan vähenevän 125 milj. euroa vuonna 2018, mihin liittyen peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään 31,7 milj. euron vähennys.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia muutetaan ammatillisen koulutuksen reformiin liittyen. Ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetut lait kumotaan ja siirrytään yhteen tutkinnon suorittamistapaan, josta säädetään uudessa laissa. Uudistuksen jälkeen oppilas- ja opiskelijahuoltoon oikeutettuja ei ole mahdollista erotella nykyiseen tapaan, jolloin palveluihin oikeutettujen määrä kasvaa huomattavasti. Uusien psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämistä varten peruspalvelujen valtionosuuteen lisätään 5,63 milj. euroa.

Hallitusohjelmassa päätetyn mukaisesti perhehoidon kehittämiseen lähinnä ikäihmisten hoidossa kohdistetaan 5 milj. euron valtionosuuden lisäys vuonna 2018.

Aiemman kehyspäätöksen mukaisesti lääkemääräysten voimassaoloa on vuodesta 2017 alkaen pidennetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen muutoksen myötä yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Toimenpide vähentää lääkemääräyksiin uusimiseen liittyvien lääkäri- ja hoitajavastaanottojen määrää sekä potilastietojen päivittämiseen kuluva työaika vuodesta 2018 alkaen. Kuntien kustannusten arvioidaan vähenevän 3 milj. euroa vuodessa, mihin liittyen valtionosuutta vähennetään 0,76 milj. euroa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Vuodesta 2018 alkaen perusopetukseen valmistava opetus koskee vain oppivelvollisuusikäisiä. Kunnat voivat järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta, jossa on täysimääräinen valtionosuus. Oppivelvollisuusikäisten perusopetus uudistuu vuonna 2018, kun siihen yhdistetään luku- ja kirjoitustaidon opetus sekä perusopetukseen valmistava opetus. Samalla aikuisten perusopetuksen valtionosuus muuttuu täysimääräiseksi aineopetusta lukuun ottamatta.

Osana kuntien tehtävien vähentämistä koskevaa toimenpideohjelmaa lukiokoulutuksen taito- ja taideaineiden sekä terveystiedon opiskelu ei ole enää velvoittavaa niille opiskelijoille, jotka ennen täysi-ikäisyyttä aloittavat lukiokoulutuksen aikuisille tarkoitetun oppimäärän. Vuodesta 2018 alkaen rahoitus määräytyy sen mukaan, suoritetaanko lukio-opintoja nuorille tai aikuisille tarkoitetun oppimäärän mukaan, eikä opiskelijan iällä ole enää vaikutusta rahoitukseen. Neljän pakollisen kurssin poistumisen johdosta todelliset kustannukset alenevat vaiheittain, josta johtuen kokonaisrahoitusta alennetaan siten, että vuonna 2018 säästö on 0,26 milj. euroa.

Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen ja muun opetuksen tukemiseen varattua rahoitusta lisätään 2 milj. eurolla opetustarpeen kasvassa. Valtionavustusta lisätään koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen sekä näihin edellä mainittuihin liittyvään opetusryhmäkoon pienentämiseen ja koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä uudistetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, mikä toteutetaan hallituksen kärkihankkeena toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin linjausten mukaisesti. Ammatilliseen koulutukseen kohdennettava valtion rahoitus muuttuu talousarvioperusteiseksi. Kunnilla säilyy omarahoitusosuus ammatillisen koulutuksen rahoituksessa, mutta jatkossa kuntien rahoitusvastuuta ei jaotella enää ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen välillä. Kuntien rahoitusosuus määritellään suhteellisenä osuutena talousarvioon otettavasta valtion määrärahasta laissa säädetyn kertoimen avulla siten, että kuntien rahoitusosuus on enintään vuoden 2017 tasossa.

Rahoitusjärjestelmään sisällytetään myös tutkintotavoitteisen työvoimakoulutuksen rahoitus ja osa tutkintoon johtamattoman työvoimakoulutuksen rahoituksesta, mistä kuntatalouteen kohdentuu arviolta noin 35 milj. euroa. Lisäksi reformin toimeenpanoa tuetaan lisärahoituksella, josta kuntatalouteen kohdentuu arviolta noin 10 milj. euroa.

Nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi ammatillisen koulutuksen tarjontaa lisätään 9,4 milj. eurolla, mistä osa kohdistuu kuntiin. Työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja oppisopimuskoulutukseen kohdennetun määräaikaisen lisärahoituksen poistumisesta aiheutuu vähennystä kuntatalouteen arviolta noin 12 milj. euroa. Nuorten aikuisten osaamisohjelman asteittainen päätyminen alentaa kuntatalouteen kohdistuvaa rahoitusta arviolta 13 milj. euroa.

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen (TAE:n luku 7.3)

Oheinen taulukko sisältää kaikki talousarvioesitykseen sisältyvät valtion toimenpiteet, joilla on vaikutusta kuntatalouteen. Valtion toimenpiteiden vaikutus on nettomääräisesti noin 129 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2018. Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää kuntien menoja. Näitä ovat mm. erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen ja omais- ja perhehoidon kehittäminen. Kunnat voivat kuitenkin omilla päätöksillään vaikuttaa merkittävästi siihen, miten näiden toimien vaikutukset realisoituvat.

Kuntatalouteen vaikuttavat vuonna 2018 merkittävästi myös muut tekijät kuin valtion päätökset, kuten kuntien työvoimakustannuksia alentava kilpailukyky sopimus. Taulukkoon sisältyy kilpailukyky sopimuksen vaikutuksista vain valtionosuuden vähennys, noin 119 milj. euroa, jolla jaetaan sopimuksesta julkiselle taloudelle aiheutuvaa kustannusrasitusta valtion- ja kuntatalouden kesken.

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2017–2018 ¹			
	Menot	Tulot	Netto
1. Toiminnan muutokset ja budjettipäätökset			
VM, Peruspalvelujen valtionosuus:			
Ammatillisen koulutuksen uudistukseen liittyvä oppilas- ja opiskeluhuoltopalveluiden laajennus	6	6	0
Kilpailukykysovimukseen liittyvä vähennys	0	-119	-119
Maakunta- ja sote-uudistuksen tietohallintomeneihin liittyvä vähennys	-35	-9	26
Omais- ja perhehoidon kehittämisestä seuraava säästö	5	5	0
Perhehoidon kehittäminen	-8	-4	4
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kelalle, vähennys kuntien hallintomeneissa	-24	-30	-6
Pitkäaikaistyöttömien eläketuki	-125	-32	93
Päivystyksen ja erikoissairaanhoidon uudistus	-3	-1	2
Reseptien voimassaolon pidentäminen	-17	-4	12
Vanhuspalvelujen laatusuosituksen tarkistaminen	-2	-1	1
Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen muutos	0	25	25
Varhaiskasvatusmaksujen alennuksen kompensointi: Valtio-osuuden korotus ²	-1	0	1
VATI-hankkeen tuottavuussäästö	-1	0	1
VM yhteensä	-203	-163	40
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala:			
Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon tukeminen	10	10	0
Ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisääminen 1000 opiskelijavuodella	6	6	0
Avustukset koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin	13	13	0
Kerhotoiminnan tukeminen ja perusopetuksen laadun kehittäminen	-3	-3	0
Kouluttamattomien varannon purku ammatillisessa lisä- ja oppisopimuskoulutuksessa	-7	-7	0
Kuntien tehtävien vähentäminen (lukiokoulutus)	-0,2	-0,2	0
Maahanmuuttajien valmistavan opetuksen rahoitusjärjestelmämuutoksen vaikutusten kompensoiminen	-8	-8	0
Nuorten aikuisten osaamisohjelman asteittainen päätyminen	-13	-13	0
Oppisopimuskoulutuksen lisärahoituksen poistuminen	-10	-10	0
Osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeet	2	2	0
Perusopetuksen alueellisen eriarvoisuuden torjunta	10	10	0
Saamelaiden kotiseutualueen kuntien saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaaminen	0,1	0,1	0
Siirto yleissivistävän koulutuksen kehittämisestä Kotkaniemen museon vuokraan ja Olavinlinnan katoksen vuokraan	-0,05	-0,05	0
Työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja eri järjestämisuotoja yhdistävien koulutusratkaisujen lisärahoituksen poistuminen	-3	-3	0
Työvoimakoulutuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen asteittainen siirto OKM:n hallinnonalalle	33	33	0
Varhaiskasvatuksen maksuttomuuskokeilu	5	5	0
Vieraskielisten oppilaiden opetuksen tukeminen	2	2	0
Yleissivistävän koulutuksen innovatiiviset oppimisympäristöt, digitaaliset koulutuspalvelut, tieto- ja viestintäteknikan opetusikäytön edistäminen sekä sen hyödyntäminen	1	1	0
OKM yhteensä	38	37	0

¹ Valtion budjetilla on kuntatalouteen myös välillisiä vaikutuksia, joita ei ole huomioitu tässä taulukossa. Taulukossa luvut on pyöristetty lähimpään täyteen miljoonaan euroon, mistä johtuen luvut eivät välttämättä summaudu yhteen.

² Varhaiskasvatusmaksujen alennuksesta aiheutuvat tulomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti.

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2017–2018 ¹			
	Menot	Tulot	Netto
Sosiaali- ja terveystieteiden hallinnonala:			
Kärkihanke: Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma	-7	-2	5
Kärkihanke: Osatyökykyisille väyliä työhön, kuntapilotit	-1	-1	0
Koulutus-EVO-korvaukset	1	1	0
Valinnanvapauden pilottihankkeet	80	80	0
Valtion korvaus kunnille ja kuntayhtymille laittomasti maassa olevien kiireelliseen sosiaalihuoltoon	5	5	0
STM yhteensä	78	83	5
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala:			
Kärkihanke: Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen	-1	-1	0
Ohjaamo-toiminnan vakiinnuttaminen	5	5	0
Palkkatuki kunnille ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen määräaikainen kokeilu	-3	-3	0
TEM yhteensä	1	1	0
Ympäristöministeriön hallinnonala:			
Jätelain muutos: Mahdollistetaan valtion ja kunnan valvontaviranomaiselle valvontamaksujen periminen jätelain edellyttämistä tarkastuksista ja valvonnasta.	0	2	2
Ympäristönsuojelulain 205§ muutos siten, että kunta voi periä maksun myös onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa tehtävistä tarkastuksista.	0	1	1
YM yhteensä	0	4	4
2. Verotuksen ja maksujen muutokset			
Kiinteistöveron korottaminen hallitusohjelman mukaisesti	0	25	25
Tuulivoimapuistojen kiinteistövero	0	5	5
Tuloveroperustemuutoksista seuraava verotuottomenetykset (-131 milj. euroa) ja niiden valtionosuuskompensaatio	0	0	0
Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen ²	0	-91	-91
Varhaiskasvatusmaksujen alennuksen kompensointi: Yhteisöveron jako-osuuden muutos ²	0	60	60
Varhaiskasvatusmaksujen alennuksen kompensointi: Kiinteistöveron korotus ²	0	25	25
Verotuksen ja maksujen muutokset yhteensä	0	24	24
3. Kustannustenjaon tarkistus			
VM	0	-177	-177
OKM	0	-3	-3
Kustannustenjaon tarkistus yhteensä	0	-180	-180
4. Indeksijäädytykset			
Valtionosuusindeksin jäädytys			
• VM	0	-42	-42
• OKM	0	-4	-4
KEL-indeksin jäädytys ja indeksisidonnaisten menojen lisävähennys			
• Vaikutus kuntien osuuteen etuusmenoista	-8	0	8
• Vaikutus kuntien verotuloihin	0	17	17
Indeksijäädytykset yhteensä	-8	-29	-21
Valtion toimenpiteiden vaikutukset yhteensä	-94	-223	-129

² Varhaiskasvatusmaksujen alennuksesta aiheutuvat tulomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti.

2.2 Kuntia koskevat talousarvioesitykseen sisältyvät toimenpiteet

Valtiovarainministeriö – toimenpiteiden kuntavaikutukset

REFORMI: Kuntien, maakuntien ja koko julkisen sektorin kustannusten karsinta

Hallitusohjelman mukaan kuntien kustannuksia vähennetään 1 mrd. eurolla vuoteen 2029 mennessä karsimalla lakisääteisiä tehtäviä sekä niiden toteuttamista ohjaavia velvoitteita. Tavoitteen toteuttamiseksi on valmisteltu kuntien tehtävien ja velvoitteiden karsimiseen tähtäävä toimenpideohjelma. Toimenpideohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden säästö-potentiaalin pitkällä aikavälillä koko julkiseen talouteen on arvioitu olevan noin 370 milj. euroa. Vaikutus kuntien rahoitusosuuteen (nettokustannuksiin) olisi noin 300 milj. euroa. Toimenpideohjelmaan sisältyneiden toimenpide-esityksien edellyttämät lakimuutokset on tarkoitus valmistella vuosien 2016–2018 aikana.

Miljardin euron tavoitteen saavuttamiseksi hallitus on uudistanut ja laajentanut reformin kattamaan koko julkisen talouden toimintaa. Hallitus päätti puolivälitarkastelussaan, että kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen toimenpideohjelman toteuttamisen lisäksi jatkovalmistelussa on seuraavat teemat: kuntien käyttötalouden menojen kannustinjärjestelmä, julkisen sektorin tilaohjelmat, kuntien ja valtion digitalisaatio, valtion tuottavuussäästöt sekä yleiset tuottavuussäästöt.

REFORMI: Tulevaisuuden kunta

Hallitus on käynnistänyt Tulevaisuuden kunta -hankkeen, joka on yksi hallituksen reformeista. Tulevaisuuden kunta -hankkeessa määritellään parlamentaarisen valmistelun pohjalta visio tulevaisuuden kunnasta vuonna 2030. Hankkeessa määritellään myös kuntien rooli, tehtävät ja asema sekä tarkastellaan suhteessa perustettaviin maakuntiin. Parlamentaarisen työryhmän väliraportti julkaistiin helmikuussa 2017. Väliraportti sisältää kuvaukset keskeisistä kuntien toimintaan, tehtäviin ja rooliin vaikuttavista muutoksista, parlamentaarisen ryhmän laatimat skenaariot ja niiden vaikutukset erilaisissa toimintaympäristöissä toimivien kuntien näkökulmasta. Lisäksi siinä esitellään eri skenaarioiden visiot ja Tulevaisuuden kunta reformin jatkovalmisteluvaiheet. Työ jatkuu lainsäädäntömuutoksien valmistelulla siten, että ne tulisivat voimaan vuoden 2020 alusta lukien. Tulevaisuuden kunta -hankkeen yhteydessä tehdään myös selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Kaksoiskuntalaisuusselvityksessä käsitellään muun muassa lainsäädännön reunaehtoja ja kehittämistarpeita. Tämä selvitys valmistuu vuoden 2018 alussa. Tulevaisuuden kunta -valmistelulla ei ole välittömiä vaikutuksia kuntatalouteen vuonna 2018.

Opetus- ja kulttuuriministeriö – toimenpiteiden kuntavaikutukset

REFORMI: Ammatillisen koulutuksen reformi

Ammatillinen koulutus uudistuu vuoden 2018 alusta lukien hallituksen kärkihankkeena toteutettavan toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin linjausten mukaisesti. Uudistuksen lähtökohtana ovat osaamisperusteisuus, työelämä- ja asiakaslähtöisyys ja elinikäinen oppiminen.

Jatkossa kaikkea ammatillista koulutusta säädellään yhdellä lailla. Lisäksi osa työvoimakoulutuksesta siirtyy opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle. Ammatillisessa koulutuksessa siirrytään yhteen näyttöperusteiseen ja osaamisen hankkimistavasta riippumattomaan tapaan suorittaa ammatillinen tutkinto ja otetaan käyttöön yhtenäinen henkilökoh- taistamisprosessi. Osaaminen osoitetaan pääasiassa työelämässä käytännön työtilanteissa. Oppisopimuskoulutus säilyy keskeisiltä osin nykyisellään. Uutena työpaikalla tapahtuvan koulutuksen muotona otetaan käyttöön koulutussopimukseen perustuva koulutus, joka korvaa nykymuotoisen työssäoppimisen.

Ammatillisen koulutuksen säätelyä ja ohjausjärjestelmää uudistetaan siten, että järjestäjän kaikkea ammatillista koulutusta säädellään jatkossa yhdellä järjestämisluvalla. Koulutuksen järjestäjät voivat järjestämislupansa rajoissa päättää aiempaa vapaammin koulutus- tarjontansa kohdentamisesta sekä siitä, millä tavoin ja missä oppimisympäristöissä koulu- tusta järjestetään. Ohjaus- ja säätelyjärjestelmä muodostuu koulutuksen järjestämisluvista ja vuosittaisista seuraavan varainhoitovuoden rahoituksen perustana olevista suoritepäätöksistä.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä uudistetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi yhdistämällä ammatillisen peruskoulutuksen, ammatillisen lisäkoulutuksen, oppisopi- muskoulutuksen ja ammatillisten erikoisoppilaitosten rahoitukset. Rahoitusjärjestelmään sisällytetään myös tutkintotavoitteisen työvoimakoulutuksen rahoitus sekä osa tutkintoon johtamattoman työvoimakoulutuksen rahoituksesta. Ammatilliseen koulutukseen koh- dennettava valtionrahoitus muutetaan talousarvioperusteiseksi. Kunnilla säilyy omara- hoitusosuus ammatillisen koulutuksen rahoituksessa, mutta jatkossa kuntien rahoitusvas- tuuta ei jaotella enää ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen välillä. Kuntien rahoitusosuus määritellään suhteellisena osuutena talousarvioon otettavasta valtion määrärahasta laissa säädetyn kertoimen avulla, kuitenkin siten että kuntien rahoitusosuus on enintään vuo- den 2017 tasossa. Ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoitus jakaantuu laskennalliseen perus-, suoritus- ja vaikuttavuusrahoitukseen sekä strategiarahoitukseen. Perusrahoituk- sen osuus on 50 prosenttia, suoritusrahoituksen osuus 35 prosenttia ja vaikuttavuusrahoi- tuksen osuus 15 prosenttia laskennallisesta rahoituksesta.

Uuden rahoitusjärjestelmän käyttöönottoon liittyy siirtymäaika, jonka aikana perusrahoituksen osuus laskee asteittain kohti 50 prosentin osuutta ja suoritus- ja vaikuttavuusrahoitusosuudet vastaavasti kasvavat. Siirtymäaika takaa järjestäjille riittävän ajan uudistaa ja sopeuttaa toimintaansa rahoitusmallin aiheuttamiin rahoitustason muutoksiin. Vuonna 2018 perusrahoituksen osuus on 95 prosenttia ja suoritusrahoituksen osuus 5 prosenttia laskennallisesta rahoituksesta.

Reformin toimeenpanoa tuetaan 15 milj. euron lisärahoituksella, jolla muun muassa digitalisoidaan ammatillisen koulutuksen toimintaprosesseja, ehkäistään keskeyttämistä ja syrjäytymistä sekä rakennetaan yhdessä työelämän kanssa koulutus- ja työelämäpolkuja koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille ja aikuisille.

Ammatillisen koulutuksen kustannusten kehittymistä seurataan vuosittaisella tiedonkeruulla.

KÄRKIHANKE: Uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset oppimateriaalit peruskouluihin

Kärkihankkeessa uudistetaan peruskoulua 2020-luvulle tavoitteena Suomi modernin, innostavan oppimisen kärkimaana. Uudistus kattaa kolme osaa: uusi pedagogiikka, uudet oppimisympäristöt ja opetuksen digitalisaatio. Tavoitteena on parantaa oppimistuloksia, vastata tulevaisuuden osaamistarpeisiin, uudistaa pedagogiikkaa kokeillen ja tehdä oppimisesta innostavaa läpi elämän. Digitaalisten materiaalien käyttöönoton vauhdittamiseen ja digioppimisen kokeiluihin ja kehittämiseen on varattu 18 milj. euroa vuodelle 2018, joista osa kohdistuu kuntiin.

Lisäksi lisätään ja monipuolistetaan kieltenopiskelua. Käynnistetään alueellinen kokeilu siitä, että aloitetaan vieraan kielen opiskelu jo ensimmäisellä luokalla ja mahdollistetaan alueellinen kokeilu kielivalikoiman laajentamisesta eduskunnan hyväksymän ponnien mukaisesti. Tähän on varattu 5 milj. euroa vuodelle 2018, joista osa kohdistuu kuntiin.

Liikkuva koulu -ohjelmaa laajennetaan valtakunnalliseksi koskemaan kaikkia peruskoulukäisiä lapsia ja nuoria. Tavoitteena on, että jokainen peruskoululainen liikkuu vähintään tunnin päivässä. Maaliskuussa 2017 ohjelman toiminnassa oli mukana 79 prosenttia peruskouluista, 87 prosenttia kunnista ja 86 prosenttia kaikista peruskoululaisista. Vuosien 2017 ja 2018 aikana toiminta käynnistetään kokeiluhankkeiden kautta myös lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Ohjelmaa rahoitetaan sekä Veikkauksen varoista että budjettirahoitteisesti: vuosina 2016–2018 kärkihankerahaa on yhteensä 21 milj. euroa, josta vuodelle 2018 on 7 milj. euroa. Kärkihankeraha kohdistuu lähes kokonaisuudessaan avustuksina kunnille. Ohjelman seuraavien vuosien mahdollinen resursointi tapahtuu ohjelmassa saavutettujen tulosten ja vaikuttavuuden arvioinnin perusteella.

KÄRKIHANKE: Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta

Kärkihankkeessa on kolme kokonaisuutta. Ensimmäisessä lisätään lasten ja nuorten tasa-vertaisia mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin, vahvistetaan heidän luovia taitojaan, kulttuurikompetenssiaan ja parannetaan heidän oppimisen edellytyksiä. Vuosittain järjestettävien hakukierrosten perusteella myönnetään avustuksia kunnille, lastenkulttuurikeskuksille ja muille taide- ja kulttuuritoimijoille sekä taiteen perusopetuksen järjestäjille. Avustukset kohdistuvat taiteen ja kulttuurin harrastetuntien järjestämiseen koulupäivän yhteydessä sekä varhaiskasvatusikäisten lasten taide- ja kulttuuriosallistumiseen. Toisessa kokonaisuudessa laajennetaan prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi. Kehittämisavustuksilla tuetaan kuntia ja kuntayhtymiä tai muita toimijoita (mm. yksityiset laitokset) siinä, että ne kehittävät olemassa olevia hyviä käytäntöjään tai etsivät uusia toimintatapoja. Lisäksi hankkeen puitteissa toteutetaan ohjattuja kokeiluja. Kolmas kokonaisuus edistää lasten monilukutaitoa. Rahoitus vuodelle 2018 on yhteensä 3,6 milj. euroa, mistä osa kohdistuu kuntiin.

KÄRKIHANKE: Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan

Kärkihankkeessa kaikille peruskoulun päättävälle taataan koulutuspaikka. Joustavan perusopetuksen (JOPO) tukevaa toimintaa lisäämällä 7.–9. -luokille tuetaan jatko-opintoihin valmistumista ja pitkällä tähtäimellä työelämään sijoittumista sekä ehkäistään syrjäytymistä vaativissa tilanteissa. Joustavan perusopetuksen toiminta tähtää 7.–9. -luokilla koulupudokkuuden ehkäisemiseen.

Kärkihankkeeseen sisältyy myös toimenpiteitä, joissa muun muassa kehitetään yhden luukun palvelupisteitä (Ohjaamot), vahvistetaan lakisääteisiä nuorten ohjaus- ja palveluverkostoja ja turvataan etsivän nuorisotyön resurssit ja vahvistetaan nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita. Etsivä nuorisotyö on kunnille vapaaehtoista ja kunnat voivat hakea siihen harkinnanvaraista valtionavustusta. Etsivän nuorisotyön budjettirahoitusta on täydennetty kärkihankerahoituksella, jonka kuntavaikutus on vuosina 2016–2018 yhteensä 4,75 milj. euroa, josta vuoden 2018 osuus on 1,5 milj. euroa, sekä nuorisotyön veikkausvoittovaroilla.

REFORMI: Kuntien, maakuntien ja koko julkisen sektorin kustannusten karsinta

Osana kuntien tehtävien vähentämistä koskevaa toimenpideohjelmaa lukiolain 7 §:ää muutettiin siten, että 1.1.2017 alkaen taito- ja taideaineiden sekä terveystiedon opiskelu ei ole enää velvoittavaa niille opiskelijoille, jotka ennen 18 vuotta täytettyään aloittavat lukiokoulutuksen aikuisille tarkoitetun oppimäärän. Vuodesta 2018 alkaen rahoitus määräytyy sen mukaan, suoritetaanko lukio-opintoja nuorille vai aikuisille tarkoitetun oppimäärän mukaan eikä opiskelijan iällä ole enää vaikutusta rahoitukseen. Neljän pakollisen kurssin poistumisen johdosta todelliset kustannukset alenevat vaiheittain, josta johtuen

kokonaisrahoitusta alennetaan siten, että vuonna 2018 säästö on 0,26 milj. euroa kasvaen vuoteen 2020 mennessä täysimääräiseksi ollen noin 0,5 milj. euroa. Kokonaissäästöä noin 0,3 milj. euroa on kuntarahoitusosuutta. Kuntien tehtävien vähentämisen toimenpideohjelman mukaan muutettiin oppilas- ja opiskeluhoitolain säädöksiä. Muutokset tulivat voimaan 1.1.2017 alkaen.

MUU TOIMENPIDE: Maahanmuuttajien opetus

Kunnan velvollisuus järjestää esi- ja perusopetusta koskee kaikkia kunnan alueella asuvia lapsia, myös kansainvälistä suojelua hakevia. Vuodesta 2018 alkaen valmistava opetus koskee vain oppivelvollisuusikäisiä. Kunnat voivat myös järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta, joka rahoitetaan täysimääräisellä valtionosuudella ilman kuntaosuutta. Oppivelvollisuuden ylittäneiden perusopetus uudistuu vuonna 2018. Siihen yhdistetään luku- ja kirjoitustaidon opetus sekä perusopetukseen valmistava opetus ja aikuisten perusopetuksen valtionosuuden kuntaosuus poistuu lukuun ottamatta aineopetusta. Vapaa-ajan sivistystyöhön luodaan maahanmuuttajien tarpeisiin vastaava koulutusmalli, jossa valtionosuusrahoitus on 100 prosenttia.

MUU TOIMENPIDE: Lukiokoulutuksen uudistaminen

Hallitus käynnistää lukiokoulutuksen uudistuksen. Tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona sekä vahvistaa koulutuksen laatua, oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Uudistuksen kuntavaikutukset tarkentuvat valmistelun yhteydessä.

MUU TOIMENPIDE: Kulttuurin rahoitusjärjestelmän uudistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt kulttuurin rahoitusjärjestelmän uudistamishankkeen. Hankkeen tarkoituksena on kehittää museoiden, teattereiden ja orkestereiden (ml. sirkus ja tanssi) rahoitusjärjestelmää siten, että se ottaa huomioon toimijakentässä ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ja tulevaisuuden haasteet, tukee laadukasta ja vaikuttavaa toimintaa sekä kannustaa uudistuksiin. Lähtökohtana on, että taide- ja kulttuuripalveluiden alueellinen saatavuus turvataan myös tulevaisuudessa.

Kulttuurin rahoitusjärjestelmän uudistamista koskeva hallituksen esitysluonnos on tarkoitus valmistua vuoden 2017 loppuun mennessä. Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan asteittain vuodesta 2019 alkaen. Uudistuksen kuntavaikutukset tarkentuvat hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö – toimenpiteiden kuntavaikutukset

KÄRKIHANKE: Laki liikenteen palveluista

Laki liikenteen palveluista (jäljempänä liikennepalvelulaki) on osa hallituksen kärkihanke, jossa rakennetaan digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristö. Hankkeella toteutetaan myös hallituksen kärkihanketta säädösten sujuvoittamisesta. Lain tavoitteena on edistää uusien palvelumallien syntymistä ja näin vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeisiin. Tarkoituksena on edistää liikennejärjestelmän tarkastelemista kokonaisuutena sekä helpottaa markkinoille tuloa ja järjestelmän eri osien yhteen toimivuutta.

Liikennepalvelulain I-vaiheen voimaantuloaika on 1.7.2018. I-vaihe yhdistelee tieliikenteen markkinoita ja palveluita koskevat säädökset: joukkoliikennelain, taksiliikennelain ja lain kaupallisista tavarakuljetuksista. Laissa on myös säännökset liikennepalveluja koskevien olennaisten tietojen tarjoamisesta sekä lipunmyyntirajapintojen avaamisesta.

Lakihankkeen II–III -vaiheissa uudistetaan muun muassa liikennealan ammattipätevyyssääntelyä ja laajennetaan soveltamisalaa koskemaan myös muita liikennemuotoja. Hallituksen esitykset on tarkoitettu saadaan eduskuntaan vuosina 2017–2018 ja voimaan vaiheittain 2018–2019. Kunnat, ELY-keskukset (tulevaisuudessa maakunnat) ja KELA voivat hyötyä mahdollisesta säästöpotentiaalista jo lakiuudistuksen I-vaiheen pohjalta. Lakiuudistus voi myös paikoin ja ajoittain kasvattaa kustannuksia lyhyellä aikavälillä, kuten esimerkiksi joukkoliikenneviranomaisten kustannuksia liittyen lippu- ja maksujärjestelmiin.

Valtion ja kuntien eri toimialat sekä Kela käyttävät vuosittain yhteensä noin miljardi euroa julkisesti hankittuihin tai korvattuihin henkilökuljetuksiin. Henkilökuljetuksista aiheutuvat menot ovat kasvaneet vuosittuhannen vaihteesta alkaen noin viiden prosentin vuosivauhtia. Hallitusohjelmaan on kirjattu henkilökuljetusten uudistamisen yhteenlaskettuna tavoitteena 10 prosentin säästö vuodesta 2017 alkaen. Kustannuksista arviolta puolet on kuntien kustannuksia. Liikennepalvelulain on arvioitu hillitsevän kustannusten kasvua erityisesti lisääntyvän kilpailun ja parempien kuljetusten yhdistämismahdollisuuksien myötä, ei tuovan absoluuttista säästöä. Säästöjen toteutumiseen vaikuttaa oleellisesti se, miten julkinen sektori onnistuu hyödyntämään säästöpotentiaalin ja millaista liikennettä päätetään hankkia.

Liikennepalveluiden kokonaisvaikutuksiin pitemmällä aikavälillä vaikuttaa muun muassa se, miten sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät matkat jatkossa järjestetään, korvataan ja rahoitetaan. STM:ssä on asetettu työryhmä valmistelemaan sairaanhoitovakuutuksesta korvattavien matkojen sekä vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisten matkojen tarkoituksenmukaisesta yhdistelystä KELA:n ja maakuntien kesken kustannussäästöjen saamiseksi julkisesti rahoitetuissa kuljetuksissa (valmisteluryhmässä mukana myös LVM). Yhdistelytoiminnan tarkoituksenmukaisuus arvioidaan myös koululaiskuljetusten osalta,

joista vastaavat kunnat. Lisäksi arvioidaan mahdollisuudet yhteishankintoihin ja kilpailutuksiin. KELA ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos selvittävät matkojen yhdistelyn mahdollisuuksia valmisteluryhmän ehdotuksen pohjaksi. Työssä otetaan huomioon matkojen yhdistelystä tehtävien kokeilujen eteneminen.

Vuodesta 2020 lähtien maakunnat tulevat omalta osaltaan vastaamaan julkisista henkilökuljetuksista.

MUU TOIMENPIDE: Hallituksen esitys yksityistielaksi

Hallituksen esitys yksityistielaksi annetaan eduskunnalle syksyllä 2017 ja tarkoitus olisi, että lakiehdotus ja siihen liittyvät lait tulisivat voimaan viimeistään 1.1.2020.

Yksityistielain kokonaisuudistus antaa yksityistieverkon kehittämiselle ja ylläpidolle paremmat edellytykset. Tavoitteena on uudenlaisen elinkeinotoiminnan mahdollistaminen, uusien palveluiden ja työpaikkojen synnyn edistäminen sekä omatoimisuuteen ja toimeliaisuuteen kannustaminen. Lupamenettelyjä kevennettäisiin ja tiekunta voisi antaa suostumuksen johtojen sijoittamiseen yksityistien alueelle. Nykyisin lupa tarvitaan maanomistajilta.

Kuntien tielautakuntia koskevista säännöksistä tultaisiin luopumaan ja kunnille aiemmin kuuluvat tehtävät siirtyisivät muille viiranomaisille. Kunnat, valtio ja maakunta voisivat olla jatkossa tieosakkaita. Tiemaksuihin ei lainsäädännössä esitetä muutoksia nykyiseen verrattuna.

Yksityistieavustuksiin liittyvä kokonaisuus on riippuvainen maakuntaudistuksen yhteydessä tehtävistä ratkaisuista. Maakunnat tulisivat jatkossa toimimaan yksityisteitä koskevana valtionapuviranomaisina. Kunta kuitenkin edelleen päättää sen varoista yksityisen tien tienpitoon myönnettävistä avustuksista, avustuksen ehdoista ja käytön valvonnasta yksityistielain puitteissa.

MUU TOIMENPIDE: Laki laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueilla

Laki laajakaistarakentamisen tukea haja-asutusalueilla koskevan lainsäädännön muuttamisesta (476/2017) on hyväksytty ja tuli voimaan 15.7.2017. Lain tavoitteena on helpottaa tuettujen laajakaistahankkeiden rahoitusta ja siten lisätä teleyritysten kiinnostusta osallistua laajakaistahankkeeseen. Lain tavoitteena on parantaa sekä uusien että vanhojen hankkeiden toimintaedellytyksiä. Uusien hankkeiden tukikelpoista osaa laajennettiin. Vanhojen hankkeiden toimintaedellytyksiä puolestaan pyrittäisiin parantamaan erilaisten lisätukien ja ennakkomaksun sallimisen muodossa.

Kuntien maksuosuus haja-asutusalueiden laajakaistahankkeissa on 8, 22 tai 33 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista. Kuntien maksuosuuksiin ei lakiesityksessä ehdoteta muutoksia. Hankekohtaisesti kunnan ja valtion maksettavaksi tuleva tuki kuitenkin voi kasvaa tukikelpoisten kustannusten noustessa. Tuki-intensiteetin korotus ei pakota kuntia lisärahoitukseen, vaan ainoastaan tekee sen mahdolliseksi.

Uusissa hankkeissa muutokset lisäävät tuen kiinnostavuutta. Ehdotetut muutokset myös edistävät digitalisaatiota, sillä ne lisäävät mahdollisuutta hyödyntää laajakaistatukea ja täten tekevät laajakaistarakentamisesta houkuttelevampaa. Nopeat ja moitteettomasti toimivat tietoliikenneyhteydet ovat jo nyt arkielämän edellytys ja tulevaisuudessa nämä vaatimukset tulevat vain kasvamaan. Esimerkiksi kuntien digitaalisten palveluiden edellytyksenä on, että kuntalaisilla on toimivat yhteydet palveluiden käyttämiseen.

MUU TOIMENPIDE: Lakiehdotus liikennejärjestelmästä ja maanteistä

Maantielain nimi muutettaisiin laiksi liikennejärjestelmästä ja maanteistä. Maakuntauudistuksesta tehtävät päätökset vaikuttavat lain aikatauluihin. Hallituksen esitys on lausunnolla 4.9.2017 saakka.

Lain tarkoituksena olisi aiemmasta poiketen säätää liikennejärjestelmän sisällöstä, edistää yhteistyössä toteutettavaa pitkäjänteistä ja valtakunnalliset ja alueelliset tavoitteet yhteen sovittavaa liikennejärjestelmäsuunnittelua sekä luoda edellytykset toimivalle liikennejärjestelmälle ja sen kehittämiseksi. Lakiin lisättäisiin liikennejärjestelmää käsittelevä 1a luku sekä valtion ja maakunnan välistä suhdetta käsittelevä 1b luku. Tässä laissa ei säädettäisi kunnissa ja kaupungeissa tehtävästä liikennejärjestelmäsuunnittelusta.

Liikennejärjestelmäsuunnittelua on tehty 1990-luvulta lähtien ja vuonna 2010 se tuli ensimmäistä kertaa maakuntien liittojen tehtäväksi. Esityksen tavoitteena on, että kaikki liikenne- ja kulkutavat sisältävää liikennejärjestelmäsuunnittelua tehdään jatkossakin osana maakuntien suunnittelujärjestelmää ja suunnitelma toimii yhtenä lähtökohdalla valtakunnalliselle liikennejärjestelmäsuunnittelulle. Suunnitelmilla ja siihen sisältyvillä toimenpiteillä vähennetään liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä ja parannetaan liikennejärjestelmän energiatehokkuutta ja luodaan edellytyksiä toimiville ja turvallisille yhteyksille.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on lisäksi maakuntauudistuksen täytäntöön paneminen maakuntalain 6 §:n 1 momentin 14 kohtaan sisältyvien tehtävänälojen osalta. Esityksen tavoitteena on toteuttaa näiden tehtävien siirrot valtiolta maakuntiin sekä tehdä muut tienpidon ja liikenteen toimijakentän muuttumisen vuoksi tarpeelliset muutokset. Vaikka maakunnalle tulee tienpidon tehtäviä, ei maantieverkon omistajuutta ole maakuntauudistuksessa tarkoitus siirtää maakuntien omistukseen. Tarkoitus on säilyttää valtiolla maantieverkon omistajuus samoin kuin tienpitäjän vastuu maantieverkosta. Omistajuuden säily-

minen edellyttää valtion riittävän päätätävällän sekä maakuntiin kohdistuvan ohjauksen varmistamista sekä tienpidon rahoituksen kulkemista valtion kautta.

Esityksen tavoitteena on varmistaa maantieverkon valtakunnallinen yhtenäisyys sekä maanteiden riittävä palvelutaso joka puolella maata. Kuntien tehtäviin lakiehdotuksella ei tehtäisi muutoksia.

Teiden kunnossapidon käsitteet poikkeavat toisistaan valtio- ja kuntasektoreilla. Rakennustietosäätiön puitteissa tehdyn yhteistyön tuloksena on suositus, että siirryttäisiin käyttämään yläkäsitteenä kunnossapitoa ja sen alla olevina käsitteinä hoitoa ja korjausta nykyisten valtion käyttämien hoidon ja ylläpidon sijaan. Tavoitteena on, että kunnat ja valtio siirtyisivät käyttämään yhtenäistä käsitteistöä.

MUU TOIMENPIDE: Laki liikenteessä käytettävien vaihtoehtoisten polttoaineiden jakelusta

Liikenteessä käytettävien vaihtoehtoisten polttoaineiden jakelusta annetun lain (478/2017) tavoitteena on saattaa kansallinen lainsäädäntö vastaamaan jakeluinfradirektiivin (2014/94/EU) vaatimuksia ja säädetään kokonaan uusi laki liikenteen vaihtoehtoisten polttoaineiden jakelusta. Laki on hyväksytty ja tuli voimaan 1.8.2017.

Säännöksillä pyritään varmistamaan yhtenäiset tekniset eritelmät vaihtoehtoisten polttoaineiden lataus- ja tankkauspisteillä. Lakiehdotus sisältää vaatimuksia käyttäjille ja kuluttajille annettavista tiedoista. Lisäksi säädetään hintojen vertailua koskevista vaatimuksista sekä julkisten latauspisteiden maantieteellistä sijaintia koskevan tiedon saatavuudesta. Kunnat voivat edistää omalla toimillaan vaihtoehtoisten polttoaineiden jakelun mahdollisuuksia.

Esityksen mukaan toiminnan harjoittajan tulee varmistaa, että vaihtoehtoisten polttoaineiden lataus- ja tankkauspisteet ovat jakeluinfradirektiivin liitteen II mukaisten teknisten eritelmien mukaisia.

MUU TOIMENPIDE: Tieliikennelain muuttaminen

Tieliikennelain kokonaisuudistus kokoaa yhteen tieliikenteessä käyttäytymistä koskevan lainsäädännön. Hankkeen tavoitteena on muun muassa ylläpitää ja edistää kuntalaisten liikenneturvallisuutta, liikenteen sujuvuutta, tienkäyttäjien yhdenvertaisuutta, vaikuttaa ympäristön tilaan myönteisesti sekä mahdollistaa tieliikenteen automaatiota.

Liikenteenohjauslaitteiden käyttöä ja niiden symboliikkaa uudistettaisiin joiltain osin. Tämä tapahtuisi siirtymäaikojen puitteissa, jolloin ohjauslaitteita olisi mahdollista vaihtaa

ja uudistaa katujen kunnostustöiden yhteydessä. Siirtymäajat vaihtelisivat laitetyypistä riippuen kahdesta kymmeneen vuoteen. Vaikutukset kadunpitoon olisivat vähäiset.

Liikenteen ohjauslaitteen asettamisesta olisi tehtävä ilmoitus Liikennevirastolle. Tietoa olisi mahdollista hyödyntää kuntien liikenteenohjauksessa. Ilmoittamisesta aiheutuisi hieman hallinnollista työtä.

Lakiehdotus on tarkoitus antaa eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2017.

Työ- ja elinkeinoministeriö – toimenpiteiden kuntavaikutukset

MUU TOIMENPIDE: Työvoima- ja yrityspalvelujen alueelliset kokeilut

Osana hallitusohjelman toimeenpanoa ja maakuntamalliin valmistautumista toteutetaan vuosina 2017–2018 julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisia kokeiluja. Kokeilu toteutetaan kahdeksalla kokeilualueella, joista kolme on maakunnallisia ja viisi kuntapohjaisia kokeiluja.

Kuntapohjaisilla kokeilualueilla kunnille on siirretty toimivaltaa julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen tarjoamisessa. Toimivallan siirto koskee seuraavia kokeilualueita ja kuntia: Turun seutu (4 kuntaa), Tampereen kaupunkiseutu sekä Sastamala ja Punkalaidun (10 kuntaa), Pori, Kuopion seutu (3 kuntaa) ja Lapin kunnat (5 kuntaa). Kuntapohjaisista kokeiluista säädetään julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta annetussa laissa (505/2017). Kokeilulaki tuli voimaan 1.8.2017. Kokeilulaki ei koske maakunnallisia kokeiluja, jotka toteutetaan voimassa olleen lainsäädännön nojalla.

Kokeilua varten ei ole varattu erillistä rahoitusta kuntien tarjoamiin julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin, vaan kokeilu toteutetaan kohdentamalla työ- ja elinkeinotoimiston resursseja (henkilöstö ja työllisyysmäärärahat) kokeilun kohderyhmälle tarjottaviin palveluihin. Kuntapohjaisten kokeilualueiden kunnille toimivallan siirto tarkoittaa uutta tehtävää. Kokeilukunnat ovat ilmoittaneet haluavansa toteuttaa kokeilun toimivallan siirrolla. Kokeilussa oleville kunnille kohdennetaan työllisyysmäärärahoja ja annetaan mahdollisuus ohjata asiakkaita työvoimakoulutukseen ja asiantuntija-arviointeihin tiettyjen paikkamäärien puitteissa. Kohdennettavat resurssit rajataan käyttötarkoituksen mukaan ja niiden määrä tarkentuu aluekohtaisten neuvottelujen yhteydessä.

Kokeilun toimeenpano edellyttää muutoksia työ- ja elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmään. Tietojärjestelmän käyttöönotosta voi aiheutua kokeilukunnille laite- ja ylläpito-kustannuksia. Lisäksi kokeiluun voi liittyä joitakin kunnille kohdentuvia kustannuksia, joita valmistelun yhteydessä ei ole pystytty tarkemmin määrittelemään.

LISÄKSI:

Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee muutoksia yrittäjien oikeuteen saada työttömyysetuutta. Lisäksi valmistellaan muutoksia työttömyysturvalaissa (1290/2002) säädettyyn liikkuvuusavustukseen. Mainittujen muutosten on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2018 alusta lukien.

Muutoksilla tavoitellaan positiivisia työllisyysvaikutuksia, jotka voivat pitkällä aikavälillä vähentää kuntien etuusmenoja ja kasvattaa verotuloja. Lyhyellä aikavälillä työttömänä yritystoiminnan aloittaneiden työttömyysturva-oikeuteen liittyvä muutos, jossa yritystoiminnan ensimmäisten neljän kuukauden ajalta maksettaisiin työttömyysetuutta toiminnan pää- tai sivutoimisuudesta riippumatta, voi lisätä kuntien rahoittamaa osuutta työmarkkinatuesta. Koska yritystoiminnan aloittavista vain pienen osuuden oletetaan olevan kuntien rahoitusvastuun piiriin kuuluvia työttömiä, uudistuksen vaikutus kuntatalouteen arvioidaan vähäiseksi.

KÄRKIHANKE: Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (AIKO)

Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (AIKO) on hallituksen Kilpailukyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla -kärkihankkeen toimenpide, jonka tavoitteena on vuosina 2016–2018 edistää kasvua ja hyödyntää maan eri osien voimavaroja ja osaamista. Keskeisessä roolissa ovat elinkeinon ja yritystoiminnan uudistuminen, kasvu ja kansainvälistyminen sekä työllisyyttä ja yritystoimintaa edistävät kokeilut.

AIKO sisältää kolme työkalua: ennakoidun rakennemuutoksen toimet (ERM), valtion ja kaupunkien väliset kasvusopimukset sekä valtakunnallisesti merkittävien kasvuyöhykkeiden rakentamisen. Vuosina 2016–2018 toimenpiteisiin on käytettävissä yhteensä 30 milj. euroa valtion rahoitusta, josta vuoden 2018 osuus on 10 milj. euroa. AIKO -hankkeiden toteutus edellyttää myös tuenhakijoiden omarahoitusosuutta, joka koostuu lähinnä kuntien rahoituksesta.

Ennakoidun rakennemuutoksen (ERM) -toimien tavoitteena on vauhdittaa alueilla rakennemuutosta, toteuttaa nopeita ja kokeiluluonteisia uusia toimenpiteitä sekä vahvistaa kykyä sopeutua elinkeinorakenteen muutokseen (resilienssi). Kaupunkien ja kasvuyöhykkeiden kanssa solmittujen sopimusten tavoitteena on elinkeinoelämän kasvun ja alueiden omiin vahvuuksiin perustuvan kilpailukyyn vahvistaminen keskittymällä muutamiin strategiaan kehittämisen kärkiin, joihin sekä kaupungit että valtio voivat yhdessä sitoutua ja kohdistaa resursseja. Valtio on solminut kasvusopimukset pääkaupunkiseudun kaupunkien lisäksi kuuden muun kaupungin ja kahden kasvuyöhykkeen kanssa. Näiden ohella kasvusopimusmenettelyn piirissä on kaksi kaupunkien teemaverkostoja.

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut -toimenpide päättyy joulukuussa 2018. Sen toteutusta (tulokset ja vaikuttavuus) seurataan osana hallituksen kärkihankeraportointia.

MUU TOIMENPIDE: Rakennerahasto-ohjelmien toteutus

Valtaosa ohjelmakauden 2014–2020 rahoituksesta kanavoituu Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 - Suomen rakennerahasto-ohjelman kautta, jota toteutetaan Manner-Suomessa. Ahvenanmaalla on oma ohjelma. Lisäksi Suomi osallistuu rajat ylittäviin alueellisen yhteistyön ohjelmiin. Kuntien edellytetään osallistuvan ohjelmakaudella 2014–2020 toteutettavien ohjelmien toimeenpanoon.

Suomen rakennerahasto-ohjelman tuella parannetaan pk-yritysten kilpailukykyä, edistetään uuden tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä. Lisäksi edistetään työllisyyttä ja hyvää työelämää, parannetaan osaamista ja ammattitaitoa sekä lisätään heikoimmassa asemassa olevien sosiaalista osallisuutta. Läpileikkaavana teemana on vähähiilisen talouden edistäminen. Ohjelmakauden 2014–2020 tavoitteiksi on asetettu muun muassa 1 170 uutta yritystä ja 1 330 uutta tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toimintaan liittyvää työpaikkaa.

Suomen rakennerahasto-ohjelman EU-rahoitus kaudelle 2014–2020 on lähes 1,3 mrd. euroa. Kansallisen vastinrahoituksen (50 prosenttia) kanssa julkista rahoitusta on käytössä noin 2,6 mrd. euroa. Kuntien ja muun julkisen rahoituksen osuus Suomen rakennerahasto-ohjelman koko julkisesta rahoituksesta (EU:n rahoitus mukaan lukien) on 12,5 prosenttia, joka on noin 325 milj. euroa koko ohjelmakaudella. Elokuun 2017 alkuun mennessä tämä tavoite on toteutunut hyvin, sillä kunta- ja muun julkisen rahoituksen osuus oli 18,9 prosenttia ohjelman toteutuneista julkisista maksatuksista. Kunta- ja muuta julkista rahoitusta on kertynyt riittävästi kaikille ohjelman toimintalinjoille, mutta erityisesti hankkeille, jotka liittyvät tutkimus-, osaamis- ja innovaatiokeskittymien kehittämiseen alueellisten vahvuuksien pohjalta sekä koulutuksen ja ammattitaidon kehittämiseen liittyviin toimenpiteisiin.

MUU TOIMENPIDE: Kotouttaminen

Hallitus on suunnitellut ja käynnistänyt toimenpiteitä, joilla oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaan siirtymistä ja kotoutumisen käynnistymistä nopeutetaan, samoin pääsyä koulutukseen ja työelämään. Esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi ja nopeuttamiseksi on käynnistetty vaikuttavuusinvestointiin pohjautuva (SIB) hanke.

Kotoutumislain 6 luvun nojalla kunnille maksetaan korvauksia ennen kaikkea kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden henkilöiden palvelujen järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista. Henkilöpiiri määrittyy kotoutumislain nojalla. Lisäksi EU:n

AMIF-rahastosta rahoitettuun SYLVIA-hankkeeseen on varattu kunnille suunnattavaa lisätukea pakolaisten vastaanottoon noin 5,3 milj. euroa vuosien 2016–2017 osalta. Lisätuki maksetaan takautuvasti, jolloin vuoden 2017 osalta lisätukea maksetaan kunnille vielä vuonna 2018.

Kotouttamisen vaikuttavuusinvestointiin pohjautuvan hankkeen (SIB) kuntavaikutukset tarkentuvat vuosina 2021–2024, kun verrataan hankkeeseen osallistuneiden maahanmuuttajien maksamia veroja ja saamaa työttömyysturvaa kontrolliryhmän vastaaviin tietoihin.

Maahanmuuttajat vaikuttavat kuntien palvelujärjestelmän toimivuuteen ja resursseihin erityisesti asumisen, varhaiskasvatuksen ja koulutuspalveluiden, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hallinnollisten tehtävien osalta. Maahanmuuttajien yhteiskuntaan integroituminen edellyttää myös kielikoulutusta, opiskelua sekä työllistymisen ja osallistumisen edistämistä. Kunnat saavat kotouttamisen piirissä olevista henkilöistä laskennallisia ja sosiaali- ja terveydenhuollon täyskustannuskorvauksia, joilla kompensoidaan osin kunnalle aiheutuvaa kustannusten lisäystä.

Sosiaali- ja terveystoimi – toimenpiteiden kuntavaikutukset

KÄRKIHANKE: Palvelut asiakaslähtöisiksi

Kärkihankkeen tavoitteena on 1) uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessit asiakaslähtöisiksi ja omatoimisuutta tukeviksi, 2) ottaa käyttöön digitalisaation keinot ja vähentää byrokratiaa, 3) arvioida asumisperusteisen sosiaaliturvan tarkoituksenmukaista kohdentumista sekä 4) toteuttaa perustulokokeilu. Kärkihankkeen kokonaisuus on 36,65 milj. euroa, jonka lisäksi noin 12 milj. euroa valtiovarainministeriön Digitalisoidaan julkiset palvelut -kärkihankkeesta omahoidon sähköisten palveluiden kehittämiseen

Kärkihanke sisältää kolme toimenpidetä ja niiden sisällä neljä sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen liittyvää osahanketta sekä kaksi sosiaaliturvaan liittyvää osahanketta. Kuntien tehtäviin ja talouteen niistä vaikuttavat muun muassa omahoidon ja sähköisten palveluiden kehittämisen osahanke sekä nykyisen palvelusetelilainsäädännön mukaisesti toteutettavat alueelliset valinnanvapauskokeilut. Kärkihanke tuottaa uudenlaisia toimintamalleja sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluihin. Asiakkaalle uudet palvelut lisäävät joustavuutta ja valinnanvapautta sote-palvelujen tarjontaan ja käyttöön.

Palvelusetelikokeilut tuottavat kunnille ja maakunnille arvioitua tietoa toiminnallisista muutoksista sekä kustannusvaikutuksista vuoden 2018 ajan. Kokeiluilla tuetaan maakunnallisten valinnanvapauspilottien toteutusta. Sähköiset palvelut ja niiden mahdollistamat uudet toimintamallit ovat laajasti käyttöön otettavissa vuonna 2019. Toimintamallit tuke-

vat kansalaisten vastuunottoa omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään ja vapauttavat ammattihenkilöiden työaikaa kohdennettavaksi aiempaa tarkoituksenmukaisemmin. Koko maan tasolla voidaan arvioida päästävän noin 30 milj. euron säästöön vuosittain. Kaikkien toimenpiteiden kuntavaikutukset tarkentuvat hankkeen edetessä.

KÄRKIHANKE: Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta

Kärkihankkeen tavoitteena on (1) lisätä terveitä elintapoja, kuten liikuntaa, ja ehkäistä kansansairauksia, (2) edistää mielen terveyttä ja osallisuutta sekä torjua yksinäisyyttä, ja (3) varmistaa rakennusten terveellisyyttä koskevien ratkaisujen oikea-aikaisuus ja tehokkuus. Valtaosa kärkihankkeen voimavaroista suunnataan vaikuttaviksi todettujen hyvien käytäntöjen levittämiseen.

Kärkihankkeelle varatusta 8 milj. eurosta hanketyöhön suunnataan noin 7,3 milj. euroa. Hankerahoitus kohdentuu valtaosin järjestöille, ei suoraan kunnille. Hankkeita toteutetaan kunnissa ja sairaanhoitopiireissä tai maakunnissa yhteistyössä niiden kanssa. Hankekautena vuosina 2017–2018 kärkihanke aiheuttaa kunnille pienehkön kulun, noin 0,5–1,0 milj. euroa, joka muodostuu pääasiassa henkilöstön työajasta. Kärkihankkeen vaikutuksina terveyden elintapojen odotetaan lisääntyvän sekä mielen terveyden ja osallisuuden vahvistuvan valituissa kohderyhmissä. Tämän arvioidaan tuovan kunnille säästöjä väestön parempana työ- ja toimintakykenä. Rakennusten terveellisyyden osalta vahvistuva tietopohja tukee kuntia tekemään oikea-aikaisia ja järkeviä rakennusten ylläpidollisia ratkaisuja, joilla voidaan saavuttaa säästöjä.

KÄRKIHANKE: Toteutetaan lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma

Kärkihankkeen tavoitteena on kokonaisvaltaisesti uudistaa lapsi- ja perhepalvelut maakuntien ja uusien kuntien toimintaympäristöön. Uudistuksella siirretään painopistettä kaikille yhteisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon. Muutosohjelmassa luodaan lapsen oikeuksia ja tietoperustaisuutta vahvistavaa toimintakulttuuria päätöksentekoon ja palveluihin. Uudistuksen lähtökohtana ovat lapsen oikeudet, perheiden monimuotoisuus, lapsi- ja perhelähtöisyys sekä lasten, nuorten ja vanhempien voimavarojen vahvistaminen.

Kyseessä on laaja, monia hallinnonaloja ja palveluja koskeva muutos, joka edellyttää vahvaa kansallista ohjausta ja muutosvaiheen rahallista panostusta. Kärkihankkeen toteuttamiseen on käytettävissä noin 37,5 milj. euroa vuosille 2016–2018. Valtaosa hankkeen rahoituksesta käytetään 19 maakunnallisen muutosohjelman tukemiseen valtionavustuksin ja maakuntakohtaisen muutosagentin palkkaamiseen täydellä palkkatuella sekä tuemalla ammattilaisten osaamisen uudistamista täydennyskoulutuksin.

Muutosohjelman tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen, omien voimavarojen vahvistuminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen. Lisäksi tavoitteena on, että kehittämistyön myötä perheiden monimuotoisuus opitaan ottamaan nykyistä paremmin huomioon ja lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden ja kohdatuksi tulemisen kokemukset vahvistuvat. Kustannusten osalta uudistuksella tavoitellaan vuoteen 2025 mennessä korjaavien palveluiden kustannusten alenemista valtakunnallisesti 10 prosentilla vuoden 2014 tasosta. Korjaavien kustannusten kasvu pyritään pysäyttämään vuoteen 2019 mennessä maakunnallisten hankkeiden alueilla.

KÄRKIHANKE: Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa

Kärkihankkeen tavoitteena on kehittää ikäihmisille sekä omais- ja perhehoitajille nykyistä yhdenvertaisemmat, paremmin koordinoitut ja kustannusten kasvua hillitsevät palvelut. Iäkkäiden palveluja uudistetaan ns. vanhuspalvelulain toimeenpanoa vahvistaen sekä tutkimusten esiin nostamia laatuutteita korjaten. Kärkihanketta toteutetaan sekä käynnistysavustusten turvin että kokeiluin.

Maakunnallisen toiminnan tueksi kaikkiin maakuntiin ja pääkaupunkiseudulle on myönnetty rahoitus muutosagentin palkkaamiseen (5,2 milj. euroa). Muutosagentin sijoituspaikka on joko sote-muutosorganisaatio, maakunta, sairaanhoitopiiri tai kunta, ja toimialueena on koko maakunta. Muutosagentin tehtävänä on alueellisen yhteen sovitettujen palvelukokonaisuuden rakentaminen ja juurruttaminen, muutoksen johtaminen, maakunnan toimijoiden muutokseen innostaminen ja motivointi sekä tietoon perustuvan muutoksen johtaminen. Lisäksi tehtäviin kuuluu kärkihankkeen kokeilujen tuki.

Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt yhteensä 14,2 milj. euron hankerahoituksen kahdeksalle laajalle, maakunnalliselle kokonaisuudelle, jotka yhdistävät kuntia, järjestöjä ja yrityksiä alueilla. Keskitettyä alueellista asiakas- ja palveluohjauksen mallia kokeillaan Kymenlaaksossa, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Toimivan kotihoidon mallia kokeillaan Keski-Suomessa, Lapissa ja Pohjois-Karjalassa. Omaishoidon toimintamallien juurruttamista kokeillaan Etelä-Savon, Eksoten ja Kainuun maakunnissa. Asumisen ja palvelun yhdistämiseen liittyvään kokeiluun osallistuvat Porvoo, Lapinjärvi, Savitaipale ja Aalto-yliopisto.

KÄRKIHANKE: Osatyökykyisille tie työelämään

OTE-kärkihankkeen kokonaisuuteen kuuluu kahdeksan yhteen linkitettyä projektia. Kärkihanke tehdään STM:n ja TEM:n yhteistyönä.

Kärkihanke muuttaa osatyökykyisten asemaa työmarkkinoilla. Tämä saavutetaan tehostamalla palvelujärjestelmän toimintaa osatyökykyisten työllistymistä tukevaksi, toteuttamalla ammattilaisten osaamisen nostaminen laajalla koulutuksella ja yhteistyön lisäämi-

sellä, ottamalla työkykykoordinaattorimalli laajasti käyttöön ja varmistamalla myös pk-yri-
tysten mahdollisuudet hyödyntää työkykykoordinaattoria, rakentamalla toimintamalli
hoitoon ja kuntoutukseen ohjaukseen sekä työkyvyn tukeen, ottamalla käyttöön uudet
toimintamallit työttömien osatyökykyisten työllistymiseen ja osallisuuteen, lisäämällä
vammaisten yrittäjyyttä, madaltamalla osatyökykyisten rekrytointikynnystä sekä paranta-
malla työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulojen yhteensovittamista.

Kärkihankkeen osana tuotetaan tutkimustietoa, jota hyödynnetään käytännön tason par-
hainta ratkaisuja etsittäessä. Kärkihanke sisältää myös kuntakokeiluja ja pilotteja.

Kärkihankkeen tuloksena osatyökykyisten asema työmarkkinoilla vahvistuu siten, että
osatyökykyiset joko pysyvät työelämässä tai työllistyvät nykyistä huomattavasti parem-
min. Tämä lisää osatyökykyisten yhdenvertaisuutta ja elämänlaatua sekä vähentää valtion
kustannuksia. Kustannuksia vähentää myös palvelujärjestelmän tehokas ja tuloksellinen
toiminta, sekä osallisuutta tukevat ja syrjäytymistä ehkäisevät toimet.

OTE-kärkihankkeen alueellisiin kokeiluihin on osoitettu noin 11 milj. euroa. Terveiden ja
hyvinvoinnin laitos THL ja Työterveyslaitos TTL koordinoivat alueellisia kokeiluhankkeita.
Kokeiluissa on laajasti mukana maakuntien, kuntien, terveydenhuollon, kelan, työllisyys-
palveluiden ja oppilaitosten toimijoita.

MUU TOIMENPIDE: Vanhuspalvelujen laatusuosituksen tarkistaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatusuositusta hyvän ikääntymisen turvaa-
miseksi ja palvelujen parantamisessa on tarkistettu. Uudistettu laatusuositus on julkaistu
26.6.2017. Tehostetussa palveluasumisessa ja vanhainkodeissa henkilöstön vähimmäis-
määrä määritellään nykyistä väljemmin. Laatusuositusta muutettiin henkilöstön mitoitus-
perusteiden osalta muun muassa poistamalla tukipalveluhenkilöstön erillinen mitoitus-
vaatimus, yhdenmukaistamalla tehostetun palveluasumisen yksiköiltä edellytettäviä vaati-
muksia ja hyödyntämällä teknologian antamia mahdollisuuksia mitoituksen laskennassa.

Toimenpiteeseen liittyen kuntien menojen arvioidaan vuonna 2018 vähenevän 16,5 milj.
euroa, josta valtionosuus 4,2 milj. euroa.

MUU TOIMENPIDE: Korvaus kunnille laittomasti maassa oleskelevien kiireellisen sosiaalihuollon kustannuksiin

Maahanmuuton ministeriryhmän 16.12.2016 tekemän linjauksen mukaisesti kunnille tulee
korvata kustannukset, jotka aiheutuvat laittomasti maassa oleskeleville henkilöille an-
netausta kiireellisestä sosiaalihuollosta. Sosiaali- ja terveysministeriö on tammikuussa 2017
ohjeistanut kuntia asiasta. Mikäli kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut henkilö ei enää

saa vastaanottopalveluita ja hän tarvitsee välttämätöntä kiireellistä apua, hänet ohjataan kuntaan hakemaan tilapäistä asumispalvelua. Tähän sisältyy myös ruoka ja muu välttämätön apu. Valtio korvaa tästä aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti. Valtion korvauksen hakemisesta ja maksamisesta annetaan valtioneuvoston asetus.

Kuntien kustannusten vuonna 2018 arvioidaan olevan 5,35 milj. euroa, joka korvataan täysimääräisenä STM:n pääluokan momentilta 33.60.37.

MUU TOIMENPIDE: Reseptien voimassaoloajan pidentäminen

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetusta lääkkeen määräämisestä (1088/2010) muutettiin 1.1.2017 alkaen siten, että lääkemääräys on voimassa kaksi vuotta antamis- tai uudistamispäivästä lukien, aiemman yhden vuoden sijasta. Kuitenkin pääasiassa keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden, huumausainelääkkeiden ja eräiden muiden lääkkeiden määräykset ovat edelleen voimassa yhden vuoden. Toimenpiteen vaikutukset näkyvät vuodesta 2018 alkaen lääkemääräysten kirjoittamiseen kuluvan työajan säästönä. Kuntien menojen arvioidaan vuodesta 2018 alkaen vähenevän 3 milj. euroa vuodessa, josta valtionosuus on 0,76 milj. euroa.

MUU TOIMENPIDE: Oppilas- ja opiskelijahuollon muutos toisen asteen koulutuksen reformiin liittyen

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen ammatillisen koulutuksen uudistukseen liittyen. Lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistetään uudeksi laiksi, jossa siirrytään yhteen tutkinnon suorittamistapaan. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisiin palveluihin oikeutettujen opiskelijoiden määrän arvioidaan kasvavan lähes 50 000 hengellä, minkä johdosta psykologi- ja kuraattoripalveluita on lisättävä.

Kuntiin tarvittavan lisähenkilöstön määräksi on arvioitu 110 työntekijää. Tätä varten valtionosuuksiin lisätään vuodesta 2018 alkaen 5,63 milj. euroa vuodessa.

Ympäristöministeriö – toimenpiteiden kuntavaikutukset

KÄRKIHANKE: Jätelain muutos osana Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön -kärkihanketta

Hallitusohjelman mukaan jätelakia muutetaan siten, että kunnille jätelaissa annetut yksinoikeudet rajataan asumisessa syntyviin jätteisiin alueelliset erityispiirteet huomioiden.

Ympäristöministeriö asetti 22.8.2016 laajapohjaisen työryhmän jätelain muuttamiseksi ja samalla jätelain ja hankintalain rajapintojen tarkastelemiseksi. Ympäristöministeriö teetti ryhmän tueksi selvityksen asiasta. Selvitys valmistui 4.11.2016.

Uusi hankintalaki astui voimaan 1.1.2017. Jätehuollon alalla toimiviin sidosyksiköihin ja hankintayksiköihin sovellettava ulosmyyntirajan enimmäismäärä on 15 prosenttia 31.12.2017 saakka. Jätelaissa voidaan tarvittaessa säätää jätehuollolle pysyvä ulosmyyntirajaa koskeva poikkeus.

Työryhmän loppuraportti julkaistiin 10.3.2017. Loppuraportissa ehdotettiin muun muassa kunnan vastuun rajaamista yhdyskuntajätehuollossa siten, että sosiaali- ja terveystalouden ja koulutuspalvelujen sekä julkisen hallinnon yhdyskuntajätteet lukuun ottamatta kunnan oman toiminnan yhdyskuntajätteitä siirtyisivät jätteen haltijan vastuulle. Myös maatalouden vaaralliset jätteet jäisivät edelleen kunnan vastuulle. Uuden hankintalain sidosyksikön ulosmyyntirajaan tehtäisiin ehdotuksen mukaan jätelaissa jätetoimialaa koskeva pysyvä poikkeus (10 prosenttia). Lisäksi toteutettaisiin muutamia muita pienempiä muutoksia, joiden tarkoituksena on vähentää jätelain tulkintaongelmia sekä parantaa avoimuutta ja kilpailuneutraliteettia. Työryhmän ehdotuksen mukaan vuoden 2017 aikana selvitetään kunnallisen jätteenkäsittelyinfrastruktuurin yhtiöittämistä sekä tarkastellaan keinoja markkinapuitteen todentamiseen. Työryhmä ei ollut ehdotuksissaan yksimielinen.

Työryhmän ehdotuksen pohjalta valmistellaan virkamiestyönä hallituksen esitys jätelain muuttamisesta. Esitysluonnos oli lausunnoilla loppukeväästä 2017. Hallituksen esitys valmistunee alkusyksystä 2017.

Kunnan vastuun rajauksesta on julkaistu erillinen vaikutusarvio kesällä 2016. Vaikutusarviota on tarkennettu virkamiestyönä työryhmän työn aikana ja täsmennetty hallituksen esityksen valmistelun aikana erityisesti taloudellisten vaikutusten osalta. Muutoksen myötä siirtyisi koko yhdyskuntajätteen määrästä arviolta noin 8,5 prosenttia eli 230 000 tonnia jätettä kunnan vastuulta jätteen haltijan vastuulle eli yksityisille markkinoilla kilpailtavaksi. Tämä vastaisi eri arvioiden mukaan noin 34–50 milj. euron liikevaihtoa, mikä on noin 8–12 prosenttia kunnallisten jätelaitosten liikevaihdosta. Kiristynyt sidosyksikkösääntely yhdistettynä vastuunrajaukseen merkitsi kunnallisille jätelaitoksille toiminnan sopeuttamista, esimerkiksi toiminnan supistamista, jonkin toiminnan yhtiöittämistä out house -yhtiöksi tai horisontaalisen yhteistyön lisäämistä. Kuntavastuun ja markkinaehtoisuuden ulosmyynnin rajaamisen yhteenlaskettu muutos kohdistuisi noin 41–59 milj. euron liikevaihtoon. Muutokset aiheuttavat painetta myös asukkaiden jätemaksujen nostamiseksi, koska kunnan jätelaitosten kiinteät kustannukset eivät muutosten myötä juurikaan vähene. Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella kesällä 2017. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys eduskunnalle lokakuussa 2017.

REFORMI: Kuntien, maakuntien ja koko julkisen sektorin kustannusten karsinta

Korjaus- ja energia-avustusten toimivallan siirto kunnilta ARA:lle toteutettiin 1.1.2017 lukien uudella lailla asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista. Toimenpiteen arvioidaan vähentävän kuntien menoja noin 3,5 milj. euroa /vuosi.

Hallitusohjelman mukaan kuntien maksupolitiikkaa vapautetaan siten, että lupa- ja valvontatoiminnan laskutuksessa siirrytään kohti kustannusvastaavuutta ympäristönsuojelulain ja jätelain osalta. Jätelain mukaisia maksuperusteita laajennetaan kunnissa kattamaan rikkomus- ja laiminlyöntitilanteisiin liittyvän valvonnan sekä jätteiden keräily suunnitelmallinen valvonta. Niin ikään ympäristönsuojelulain mukaisia maksuperusteita laajennetaan kattamaan kuntien tekemät ympäristöluvanvaraisiin laitoksiin kohdistuvat valvontatoimenpiteet, jotka liittyvät onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteisiin. Näiden toimenpiteiden arvioidaan tuottavan vuosittain 2,5–7,0 milj. euron maksukertymän kuntataloudelle. Uudistus turvaa edellytyksiä lakisääteisen ympäristövalvonnan järjestämiseksi ja edesauttaa valvontatoimenpiteiden kohdentamista riskiperusteisesti, mikä puolestaan edistää valvonnan kustannustehokasta järjestämistä. Uudistuksen taloudellisten vaikutusten arvioidaan alkavan vuoden 2018 aikana.

2.3 Sote- ja maakuntauudistus

Sote- ja maakuntauudistuksen tavoitteita, sisältöä ja kuntatalousvaikutuksia on kuvattu laajasti kevään 2017 kuntatalousohjelmassa. Tässä luvussa keskitytään kevään ohjelman jälkeen tapahtuneisiin muutoksiin, jotka koskevat erityisesti uudistuksen valmisteluaiakautta. Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun ja toimeenpanon rahoitusta valtion vuoden 2018 talousarvioesityksessä käsitellään tarkemmin kuntatalousohjelman luvussa 2.1.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta antoi 29.6.2017 lausunnon sote- ja maakuntauudistusta koskevista lakiesityksistä (PeVL 26/2017 vp). Perustuslakivaliokunta ei pitänyt lausunnossaan uudistuksen peruspilareita sosiaali- ja terveystalouden maakunnallisesta järjestämisestä, maakuntien rahoituksesta tai valinnanvapaudesta peruslähdekohtiltaan ongelmallisina. Perustuslakivaliokunta esitti kuitenkin lausunnossa useita perusteltuja muutosta vaatimuksia valinnanvapauden toteuttamiseen liittyen.

Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotetut muutokset eivät lähtökohtaisesti vaaranna yleisellä tasolla kuntien taloudellisen itsehallinnon edellytyksiä. Myöskään omaisuuden siirtoon liittyvät järjestelyt eivät valiokunnan mukaan vaaranna kuntien kykyä huolehtia taloudestaan itsehallinnon periaatteiden mukaisesti. Perustuslakivaliokunnan mielestä voimaantulossa tulee kuitenkin säädösperusteisesti varmistaa, että kunnan omaisuuden liittyviin omaisuusjärjestelyihin kytketään kunnan itsehallinnon turvaava kompensaa-

tiosäntely. Kunnan itsehallinto on turvattava säädösperustaisesti esimerkiksi tilanteessa, jossa investointeja vaatineiden tilojen jääminen uudistuksen seurauksena käyttämättömiksi taikka jokin muu uudistukseen kytkeytyvä, mahdollisesti ennakoimatonkin peruste vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan. Valiokunnan käsityksen mukaan tämänkaltaisen yksittäisen kunnan talouteen liittyvä kompensatio voidaan toteuttaa erilaisin tavoin. Perustuslakivaliokunta viittaa laadittavan sääntelyn malliksi esimerkiksi kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta annettuun lakiin (valtiosuuslaki) sisältyvään säännökseen harkinnanvaraisesta avustuksesta.

Hallitus päätti neuvottelussaan 5.7.2017 jatkaa sote- ja maakuntauudistusta siten, että uudistus tulisi voimaan vasta 1.1.2020 alkaen. Valinnanvapauslain osalta hallitus antaa uuden hallituksen esityksen alkuvuodesta 2018. Eduskunnan jo käsittelyssä oleviin sote-järjestämis- ja maakuntalakeihin sen sijaan tehdään perustuslakivaliokunnan edellyttämät muutokset eduskunnan valiokuntakäsittelyn yhteydessä ministeriöiden valmisteleminen vastineiden pohjalta. Vastinemenettelyssä ministeriöt valmistelevat tarvittavat muutosehdotukset ja toimittavat niitä koskevan muistionsa valiokunnille ilman, että asiasta annetaan enää erillistä hallituksen esitystä.

Uuden aikataulun mukaan uudistusta koskevien lakien on tarkoitus tulla voimaan kesäkuussa 2018. Maakuntien väliaikaishallinto aloittaisi toimintansa heti lakien tultua voimaan. Maakuntavaalit järjestettäisiin uuden aikataulun mukaan lokakuussa 2018 ja maakuntavaltuustot aloittaisivat toimintansa vuoden 2019 alussa.

Tässä kuntatalousohjelmassa kuntatalouden kehitysarvio ja kuntakokoryhmittäinen tarkastelu on tehty vuosille 2017–2019. Sote- ja maakuntauudistuksen arvioituihin kuntatalousvaikutuksiin järjestämisvastuun siirtymisen jälkeen palataan kevään 2018 kuntatalousohjelman yhteydessä.

2.4 Kasvupalvelu-uudistus

Maakuntauudistuksen yhteydessä on valmistelussa laaja kasvupalvelu-uudistus, jonka puitteissa nykyiset TE- ja yrityspalvelut on tarkoitus koota julkiseksi kasvupalveluksi, avata tuotantoa kilpailulle ja uudistaa myös aluekehittämistä koskeva sääntely. Alueiden kehittämistä vastaisivat jatkossa maakunnat, valtio ja kunnat omilla alueillaan. Aluekehittämismisviranomaisina toimisivat maakunnat, jotka kaikki toimisivat myös kansallisen rakennerahasto-ohjelman välittävinä toimieliminä. Lakiehdotuksella ei muutettaisi nykyisiä alueiden kehittämisen vastuusuhteita muilta osin eikä kavennettaisi kuntien elinvoimattavia.

Kasvupalvelulla olisi tarkoitus edistää uutta yritystoimintaa, yritysten kasvua, uusiutumista ja kansain-välitymistä sekä vastata työmarkkinoiden muutoksiin. Kasvupalvelua tarjotaisiin alueellisesti ja valtakunnallisesti, yritys- ja henkilöasiakkaille. Maakuntien vastuulla olisi huolehtia kasvupalveluiden yhteensovittamisesta. Tämä tarkoittaisi myös toiminnan yhteensovittamista kunnan, valtion ja maakunnan muiden palveluiden tuottajien kanssa siten, ettei synny tarpeetonta päällekkäisyyttä. Järjestäjä ja tuottaja tulisi eriyttää tilaaja/tuottajamallin mukaisesti, jossa järjestäjä olisi aina maakunta. Tuottajana voisi toimia yhtiö, yhteisö, säätiö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja. Kunnat voisivat olla palvelujen tuottajia julkisomisteisten yritysten kautta (ei hankintalain mukaista sidosyksikköasemaa). Mahdollisessa markkinapuutetilanteessa maakunta voisi sopia tuottamisesta myös kunnan sidosyksikön kanssa.

Valtion ja maakuntien välillä käytäisiin jatkossa vuosittain keskustelut aluekehittämisen tavoitteista ja toimeenpanosta. Keskustelut perustuisivat valtioneuvoston aluekehittämispäätökseen ja aluekehityksen ajankohtaiseen tilannekuvaan. Keskustelujen tarkoituksena olisi luoda valtion ja maakuntien yhteinen näkemys aluekehittämisen tavoitteista ja toimintaedellytyksistä. Keskustelujen on tarkoitus tukea maakuntalain 13 §:ssä tarkoitettua neuvottelua sekä edistää ministeriöiden ja maakuntien välistä yhteistyötä.

Uudenmaan erillisratkaisusta säädettäisiin erikseen. Ratkaisu perustuisi linjaukseen, jossa Uudellamaalla aluekehittämistehtävien järjestäminen olisi Uudenmaan maakunnan vastuulla ja kasvupalvelutehtävien järjestäminen olisi Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupunkien perustaman kuntayhtymän vastuulla. Kuntayhtymien jäsenkuntina voisi olla myös muita Uudenmaan maakunnan kuntia ja se solmisi kumppanuussopimuksen Uudenmaan maakunnan kanssa.

TE-toimistojen ja osin ELY-keskusten henkilöstö siirtyisi liikkeen luovutuksena maakuntiin tai maakuntien palvelukeskuksiin 1.1.2020. Aluekehittämisen ja kasvupalvelujen rahoitus olisi osa maakuntien yleiskatteellista valtion rahoitusta, josta 2,95 prosenttia jaettaisiin kasvupalvelurahoituksen määräytymistekijöiden (työttömien työnhakijoiden määrä, työttömyysaste, yritysten toimipaikkojen määrä) mukaisesti. EU-rahoitus osoitettaisiin harkinnanvaraisesti erikseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön valmistelussa on ollut uudistukseen liittyen kolme erillistä hallituksen esitystä: 1) laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalvelusta (ml. laki Uudenmaan kasvupalveluiden järjestämisestä), 2) laki julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista (ml. laki alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta) sekä 3) laki kotoutumisen edistämisestä. Lait olivat lausuntokierroksella keväällä 2017. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan sote- ja maakuntauudistusta koskevista lakiesityksistä kesäkuussa 2017 antama lausunto aiheuttaa muutostarpeita myös kasvupalvelu-uudistusta koskeviin lakeihin. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja lausuntokierroksella saatuun palauttee-

seen perustuvat muutokset valmistellaan syksyn 2017 aikana. Hallituksen esitykset on tarkoitus antaa eduskunnalle samanaikaisesti muun maakuntauudistuksen lainsäädännön kanssa alkuvuodesta 2018. Kasvupalveluiden tietojärjestelmiä koskeva laki etenee omalla aikataulullaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö on samaan aikaan valmistellut hallituksen esitystä työttömyysturvalain muuttamisesta työmarkkinatuen rahoituksen osalta. Rahoitusta muutetaisiin erityisesti maakuntien kannustamiseksi tehokkaaseen työllisyyden edistämiseen. Esityksessä ehdotetaan, että nykyisin työmarkkinatuen saajan kotikunnalle kohdistuva työmarkkinatuen rahoitusvastuu jaettaisiin jatkossa maakunnan ja henkilön kotikunnan kesken puoliksi. Jako vastaisi kunnan tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa sen alueella asuvien työmarkkinatuen saajien työllisyyteen sen jälkeen, kun sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä vastuu olisi siirtynyt kunnilta maakunnille, mutta esimerkiksi opetus- ja kulttuuritoimi kuuluisi edelleen kunnan järjestämistä vastuulle. Valtion rahoitusosuus säilyisi ennallaan. Muutos toteutettaisiin kustannusneutraalisti siten, että rahoitusvastuun mukana maakunnille siirrettäisiin valtionosuuksia kompensoimaan nykyisiä työmarkkinatukimenoja.

ARVIOITA HALLITUKSEN TOIMENPITEIDEN KUNTATALOUSVAIKUTUSTEN TOTEUTUMISESTA

Suomen Kuntaliitto selvitti kesäkuussa 2017 hallitusohjelman keskeisimpien kuntatalouteen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutuksia kunnissa ja kuntayhtymissä. Lisäksi kyselyssä selvitettiin kilpailukykysopeutumisen toimeenpanoa ja kuntien omia sopeutustoimia.

Touko-kesäkuun 2017 vaihteessa toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 142 kuntaa ja kuntayhtymää. Tietoja saatiin 11 sairaanhoitopiiriltä eli yli puolet maan sairaanhoitopiireistä osallistui kyselyyn.

Saatujen vastausten perusteella hallitusohjelman liitteen 6 sopeutustoimien vaikutukset olisivat jäämässä asetetusta tavoitteesta. Vastausten perusteella on arvioitu, että säästötavoitteesta toteutuisi vain noin kolmannes. Kyselyn mukaan säästöihin liittyvien säästömuutosten vaikutuksia on kuitenkin erittäin vaikea arvioida kunnissa euromääräisesti. Kyselyn tuloksiin tuleekin suuntaa-antavina. Muun muassa omais- ja perhehoidon kehittämisen ja erikoissairaanhoidon keskittämisen osalta toimeenpano on myös vielä kesken tai vielä niin alkuvaiheessa, että syntyvien kokonaissäästöjen arviointi ei ole mahdollista. Hallitusohjelmaan kirjattujen säästöjen lisäksi kunnissa on lisäksi tehty merkittävästi omia talouden sopeutuspäätöksiä liittyen muun muassa palveluverkkoon, henkilöstön määrään ja toimitilojen käyttöön. Huomioitavaa on lisäksi se, että rajanveto ja erittely kuntien omien ja hallitusohjelman toimenpiteiden vaikutusten välillä ei ole yksiselitteinen.

Kilpailukykysovimuksen toteutumisen osalta kysely antoi lisätietoja erityisesti vuosityönajan pidennykseen liittyvän säästöpotentiaalin realisoitumisesta kunnissa. Lukumäärällisesti suurin osa vastaajista arvioi, että vuosityönajan pidennys ei ole tuonut rahamääräisiä säästöjä. Kuitenkin osa kunnista on arvioinut työajan pidentämisen taloudelliset vaikutukset laskennallisesti, ja ne on sisällytetty kunnan talousarvioihin ja taloussuunnitelmiin.

Kyselyn tuloksista ei voida yksiselitteisesti vetää johtopäätöksiä syistä, joiden vuoksi asetetut säästöt eivät ole vielä toteutuneet. Taustalla saattaa olla vaikutustavoitteiden yliarviointia ja kuntien haluttomuutta toimeenpanna säästöjä. Kysely toi esiin myös säästöjen toteuttamiseen liittyviä käytännön ongelmia, kuten kuntien käytössä olevien tilojen asettamat rajoitukset ryhmäkokojen kasvattamiselle.

Kuntaliiton kyselyn lisäksi tietoa hallitusohjelman säästötavoitteiden ja toimenpiteiden vaikutuksista kuntien talouteen on saatu myös muista lähteistä. Osana valtioneuvoston tutkimushankkeiden kokonaisuutta (TEAS-hankkeet) on käynnissä Oulun yliopiston toteuttamana selvitys varhaiskasvatustalouden muutosten kokonaisvaikutuksista vuosina 2016–2017. Ensimmäisiä tuloksia selvityksestä on julkistettu maaliskuussa 2017.

Selvityksen ensimmäiset julkaistut tulokset antavat viitteitä siitä, että lapsen subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisella sekä henkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun nostamisella ei tulla saavuttamaan tavoiteltuja säästöjä valtakunnan tasolla. Tähän on vaikuttanut muun muassa se, että kunnat ovat reagoineet eri tavoin mahdollisuuden rajata lasten subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta. Selvitykseen osallistuneista kunnista 132 on rajannut varhaiskasvatusoikeutta, kun taas 77 kunnassa on päädytty säilyttämään oikeus ennallaan. Kunnan koolla tai alueellisella sijainnilla ei ole ollut vaikutusta näihin päätöksiin. Selvitys toi esiin myös kuntien arvioita säästövaikutuksista. Arviot vaihtelevat merkittävästi kunnittain. Kustannusten vähenemistä selitettiin pääasiassa säästöillä henkilöstö- ja kiinteistökuiluissa.

Varhaiskasvatuksen toimenpiteiden vaikuttavuuteen liittyvät arviot perustuvat Manner-Suomen kuntien varhaiskasvatuksen johtajille syksyllä 2016 tehtyyn kyselyyn.

Lisätietoja:

Kuntaliiton tiedote ja kyselyn tulokset hallitusohjelman säästöjen toimeenpanosta (kesäkuu 2017): <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2017/hallitusohjelman-sopeutustoimet-jaamassa-tavoitteista-kuntien-omat-toimet-korjaavat>

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, Policy Brief 04/2017. http://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/4_2017_Varhaiskasvatuksen+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n+uudistamiseen+tarvitaan+johdonmukaisuutta+ja+yhteist%C3%A4+tahtoa/73b2c3fe-f409-4a5e-bce0-ee4a9437eebd?version=1.0

3 Kuntatalouden kehitysarvio ja rahoitusperiaatteen toteutuminen

NOSTOT JA KESKEISET HUOMIOT:

- Kuntatalouden näkymät ovat maaliskuussa arvioitua positiivisemmat. Kuntatalouden tulosta ja rahoitusasemaa ovat vahvistaneet muun muassa aiemmin arvioitua suotuisampi verotulojen, etenkin yhteisöveron kehitys.
- Tilikauden tulos vahvistuu vuonna 2017. Kuntataloutta vahvistavat kuntien omat sopeutustoimet.
- Vuoden 2017 jälkeen tilikauden tulos palautuu vuoden 2016 tasolle sote- ja maakuntauudistuksen voimaantumisen saakka. Heikentymisestä huolimatta tilikauden tulos pysyy ylijäämäisenä.
- Sote- ja maakuntauudistus pienentää kuntatalouden menopaineita vuodesta 2020 alkaen.
- Kehitysarvioon sisältyvien hallituksen kuntataloutta vahvistavien toimien sekä kilpailukyky sopimuksen lopullinen vaikutus riippuu muun muassa siitä, miten kunnat ja kuntayhtymät käyttävät mahdollisuutta säästöihin. On olemassa riski, että toimenpiteiden säästövaikutus jää kehitysarviossa oletettua pienemmäksi.
- Kuntatalouden kehitysarvion mukaan julkisen talouden suunnitelmassa paikallishallinnon nettoluotonannolle asetettu rahoitusasematavoite ollaan saavuttamassa. Tavoitteen mukaan paikallishallinnon nettoluotonanto saa olla korkeintaan -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019.

Tässä luvussa kuvataan kuntatalouden kehitysnäkymiä vuosina 2017–2021 kuntatalouden painelaskelman pohjalta. Kehitysnäkymien tarkastelussa keskitytään talousarviovuoteen 2018. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto on laatinut kuntatalouden kehitysarvion sekä kansantalouden tilinpidon että kuntien kirjanpidon käsittein siten, että ne ovat keskenään johdonmukaisia. Kehitysarviossa on otettu huomioon julkisen talouden suunnitelmaan sekä valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen sisältyvät toimenpiteet. Kuntatalouden kehitysarvion lisäksi tässä luvussa kuvataan valtion toimenpiteiden vaikutuksia kuntakokoryhmittäin sekä rahoitusperiaatteen toteutumista.

3.1 Kuntatalouden kehitysarvio

Tässä luvussa esitelty kuntatalouden kehitysarvio vuosille 2018–2021 on painelaskelma, jossa on huomioitu vain jo kevään 2017 julkisen talouden suunnitelmaan tai vuoden 2018 talousarvioesitykseen sisältyvät kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet. Arvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia toimia vuoden 2017 jälkeen. Kunnallisveroprosentit on pidetty vuoden 2017 tasolla. Kehitysarviossa on huomioitu sote- ja maakuntauudistus poistamalla maakuntatalous kuntataloudesta päivittyneen aikataulun mukaisesti vuodesta 2020 alkaen. Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutukset kuntatalouteen tarkentuvat uusien tilastotietojen valmistuessa ja maakuntauudistuksen yksityiskohtien täsmentyessä. Kuntatalouden kehitysarvio on esitetty liitteessä 1.

Kuntatalouden yhteenlaskettu tilikauden tulos ja rahoitusasema ovat muodostumassa kuluvana vuonna selvästi kevään 2017 kuntatalousohjelmassa esitettyä vahvemmaksi. Etenkin verotulojen odotetaan kasvavan aiemmin arvioitua paljon suotuisammin. Kuluvana vuonna kuntataloutta vahvistaa toimintamenojen supistuminen, mikä on seurausta kilpailukykysovimuksen toimenpiteistä, kuntatyöntekijän eläkemaksujen alentumisesta sekä kuntien omista ja hallituksen linjaamista sopeutustoimista. Tilikauden tulos heikkenee kuitenkin jo vuodesta 2018 alkaen sote- ja maakuntauudistuksen voimaantumisen saakka. Sote-uudistuksen myötä kuntatalouden tehtävät painottuvat jatkossa mm. koulutukseen, johon ei väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi kohdistu vastaavia menopaineita kuin sosiaali- ja terveystalouteen. Siksi kuntatalouden menopaine helpottuu vuodesta 2020 alkaen ja velkaantuminen hidastuu. Nettoinvestoinnit pysyvät lähivuosina korkealla tasolla. Jo käynnissä oleva vilkas sairaalarakentaminen kiihtyy, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon investoinneista tuli luvanvaraisia yli vuosi sitten voimaan astuneen väliaikaisen lain nojalla.

Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutukset kuntatalouteen ovat tarkentuneet viime keväästä. Kunnilta maakunnille siirtyvien tehtävien menojen ja tulojen rakenne on arvioitu vuoden 2015 kuntataloustilaston tehtävittäisten tietojen perusteella. Kyseisen vuoden menorakennetta on projisoitu ennusteessa seuraaville vuosille toteutuneella ja ennakoitulla kehityksellä sekä tehtävämuutoksilla. Laskelmissa on hyödynnetty myös kuntien arvioita siirtyvien tehtävien kustannusten kehityksestä. Maakuntien investointien arvioinnissa on hyödynnetty maakuntavalmisteluun taustatietoja ja sairaanhoitopiirien investointisuunnitelmia. Nettoinvestointeja siirtyy kuntataloudesta maakuntien omistamalle toimitalopalveluista vastaavalle palvelukeskukselle noin 600 milj. euroa. Maakuntasektorille siirtyy myös merkittävä määrä velkaa. Arvio siirtyvästä velkamäärästä on nostettu noin 3,4 mrd. euroon. Määrä on suurempi kuin sairaanhoitopiirien nykyinen velkasumma, koska sairaanhoitopiirien lähivuosien investoinnit lisäävät siirtyvän velan määrää.

Kunnat saavat uudistusta seuraavina vuosina tilitysviiveiden vuoksi verotuloja jonkin verran vielä sote- ja maakuntauudistusta edeltävien veroperusteiden mukaisesti, mikä parantaa väliaikaisesti kuntien rahoitusasemaa. Tilitysviiveiden vaikutus näkyy etenkin vuoden 2020 verotuloissa, minkä vuoksi kuntatalouden vuoden 2020 tilikauden tulos ja rahoitusasema näyttävät poikkeuksellisen hyviltä.

Kuntatalous vuonna 2018

Suomen talous on selvässä nousussa. BKT:n kasvu jatkuu myös seuraavina vuosina, tosin hivenen hidastuen. Hyvä talouskasvu ei kuitenkaan ratkaise julkisen talouden ongelmia. Työttömyysaste pysyy rakenteellisten tekijöiden takia melko korkeana, minkä vuoksi kuntien osaltaan rahoittamat työmarkkinatukimenot laskevat hyvin hitaasti. Lisäksi väestön ikärakenteen muutos lisää hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita. Myös kasvanut maahanmuutto on lisännyt kuntien tuottamien palvelujen tarvetta. Kuntatalouden tilikauden tuloksen arvioidaan heikkenevän kuluva vuodesta, mikä on seurausta verotulojen vaatimattomasta kasvusta sekä valtionapujen leikkauksista.

Kokonaistaloudellisen ennusteen keskeisiä tunnuslukuja on esitetty liitteen 2 taulukossa.

Kuntatalouden toimintamenot kasvavat vuonna 2018 maltillisesti menopaineista huolimatta. Kuntaliitto selvitti hallitusohjelman keskeisimpien kuntatalouteen kohdistuvien toimien vaikutuksia touko-kesäkuun vaihteessa tehdyllä kyselyllä. Lisäksi kyselyssä selvitettiin kilpailukykysovimuksen toimeenpanoa. Kyselyn vastausten perusteella hallitusohjelman liitteen 6 toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus on jäämässä arvioita huomattavasti matalammaksi. Siksi kehitysurassa huomioituja hallitusohjelman liitteen 6 sopeutustoimenpiteiden säästövaikutuksia on madallettu vuosille 2017–2018 noin 160 milj. eurolla ja asiakasmaksutuloja laskettu noin 50 milj. eurolla keväällä tehtyyn kehitysuriaan nähden. Sopeutustoimien vaikutuksia on pääasiassa siirretty myöhemmille vuosille, mutta esimerkiksi perhehoidon kehittämisen tuloksena odotettua säästöarviota on laskettu kehitysarviossa yhteensä noin 100 milj. eurolla vuosina 2017–2021.

Myöskään kilpailukykysovimuksen työajan pidennyksestä arvioituja säästöjä ei olla kyselyn tulosten mukaan saavuttamassa – ainakaan aikaisemmin arvioidussa ajassa. Työajan pidennys tuo säästöä, jos henkilöstön määrää vähennetään sen ansiosta. Kuntatyöntantajien kunnilla teettämien säästökyselyiden mukaan kunnat ovat säästäneet henkilöstömenoissaan viime vuosina merkittävät määrät. Vuonna 2017 kunnat ovat ilmoittaneet jatkavansa henkilöstösopeutustoimia noin 360 milj. eurolla. Arvion ei pitäisi sisältää kilpailukykysovimuksen vaikutuksia, mutta käytännössä rajanveto kuntien ja kuntayhtymien omien henkilöstösäästöjen ja valtakunnallisten toimenpiteiden mahdollistamien henkilöstösäästöjen välillä voi olla häilyvä. Kuntatalouden kehitysurassa vuosityöajan pidennyksen on arvioitu pienentävän henkilöstömenoja yhteensä 148 milj. eurolla vuonna 2018 eli aikai-

sempaa arviota on laskettu alaspäin ja lykätty säästöjä seuraaville vuosille. Kilpailukykyso-
pimus pienentää kuntatalouden toimintamenoja, mutta alentaa myös kuntien verotuloja
ja valtionosuuksia. Nettovaikutukseltaan sopimus on vuonna 2018 kuntataloutta heiken-
tävä. Kilpailukykyso-
pimuksen kokonaisvaikutuksia kuntatalouteen käsitellään tarkemmin
jäljempänä. Kilpailukykyso-
pimuksen vaikutuksia kuntien rahoitusasemaan on puolestaan
kuvattu liitteessä 3.

Kevään 2017 kehysriihessä päätetyn varhaiskasvatusmaksujen alentamisen arvioidaan
laskevan varhaiskasvatusmaksuista saatavia tuloja ja lisäävän kuntatalouden toimintame-
nojen kasvua päivähoidon kysynnän kasvun vuoksi. Kaikkinensa uudistuksen on arvioitu
heikentävän kuntataloutta noin 90 milj. eurolla vuonna 2018. Varhaiskasvatusmaksujen
alentamisesta johtuva maksutuottojen lasku ja oletettu tuotantokustannusten kasvu kom-
pensoidaan kunnille valtionosuuksien, yhteisöveron ja kiinteistöveron kautta 110 milj.
eurolla vuodesta 2018 alkaen, mikä merkitsee ensi vuodelle ylikompensaatiota.

Kuntatalouden nettoinvestointien arvioidaan pysyvät edelleen korkealla tasolla. Kuntien
nykyisen rakennuskannan kunnossapito edellyttää edelleen mittavia korjausinvestointeja.
Lisäksi sairaalarakentaminen jatkuu vilkkaana huolimatta vuoden 2016 kesällä voimaan
astuneesta sote-investointeja koskevasta rajoituslaista.

Kuntatalouden tulot kehittyvät vuonna 2018 hyvin vaatimattomasti. Vuoden 2017 yhteis-
veron kasvu selittyi osaltaan kertaluonteisella vuotta 2016 koskeneella ennakontäyden-
nysmaksulla, joka näkyi vuoden 2017 kassakertymässä. Sen vaikutus ei ulotu vuoteen 2018
saakka ja yhteisöverotuotot kääntyvät laskuun. Lisäksi kunnallisveron kehitys on jäämässä
hyvin vaimeaksi ja kuntien saamat valtionavut laskevat hieman. Vuonna 2018 kustannus-
tenjaon tarkistus laskee valtionosuuksia noin 180 milj. eurolla.

Kilpailukykyso- pimuksen huomioiminen kuntatalouden kehitysarviossa

Kilpailukykyso-
pimus alentaa työnantajien sairausvakuutusmaksua vuosina 2017–2020.
Lisäksi työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksurasitusta siirretään osittain työnantajilta
palkansaajien maksettavaksi. Maksumuutosten työvoimakustannuksia alentava vaikutus
nousee reiluun 400 milj. euroon vuoden 2018 tasolla.

Julkisen sektorin lomarahoja leikataan 30 prosentilla vuosina 2017–2019. Leikkauksen
vaikutukset kuntatalouteen näkyivät jo vuonna 2016, sillä vuoden 2017 lomarahoja leik-
kaus koski lomanmääräytymisvuoden 1.4.2016–31.3.2017 lomarahoja, joista 75 prosenttia
kohdistui kirjanpidossa suoriteperusteisesti jo vuodelle 2016. Vuoden 2017 lomarahojen
leikkauksen vaikutus huomioitiin kehitysurrassa vuonna 2016 noin 230 milj. ja vuonna 2017
noin 80 milj. euroa toimintamenoja laskevana. Vastaavasti lomarahojen leikkauksen päät-
tyminen näkyy toimintamenojen kasvuna jo vuonna 2019, sillä vuoden 2019 lomarahat

koskevat lomanmääräytymisvuotta 1.4.2018–31.3.2019. Leikkauksen päätyminen kasvattaa kuntatalouden toimintamenoja vuonna 2019 noin 230 milj. eurolla ja vuonna 2020 noin 40 milj. eurolla. Lomarahojen palautumisen toimintamenoja kasvattavasta vaikutuksesta vuonna 2020 noin 40 milj. palautuu kuntatalouden sijasta maakuntatalouteen sote- ja maakuntauudistuksen vuoksi.

Vuosityöajan pidennys 24 tunnilla ei vaikuta suoraan kuntatalouden menoihin. Työajan pidennys kuitenkin pienentää työvoimatarvetta kuntataloudessa ja luo mahdollisuuden laskennallisesti enimmillään vajaan 250 milj. euron toimintameno- ja säästöön. Toimintameno- ja säästöt vaikuttavat myös kuntatalouden verotuloihin ja valtionosuuksiin, joten nettosäästö jää selvästi toimintameno- ja säästöä pienemmäksi. Säästön toteutuminen edellyttää, että kunnissa päätetään erikseen hyödyntää työajan pitenemisen tuomaa mahdollisuutta säästöihin. Kuntaliiton touko-kesäkuussa 2017 kunnille ja kuntayhtymille tehdyn kyselyn tulosten perusteella työajan pidentämisen säästöpotentiaali on jäänyt realisoitumatta alun perin arvioidussa ajassa. Siksi vuosityöajan pidentämisestä aikaansaattavia henkilöstösäästöjä on siirretty kehitysurassa vuosilta 2017–2018 vuosille 2019–2020.

Kuntatalouden kehitysarviossa vuosityöajan pidentämisen vaikutukset perustuvat tekniikkiin oletuksiin. Kehitysarviossa on oletettu, että sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön osalta työajan pidentäminen realisoituu säästöiksi kolmen vuoden kuluessa eli vuosina 2017–2019. Työajan piteneminen hidastaa palvelutarpeen kasvusta aiheutuvaa sosiaali- ja terveydenhuoltomenojen kasvua, kun nykyinen henkilöstö voi tuottaa pidemmän työajan vuoksi aiempaa enemmän palveluja. Opetussektorin osalta laskelmassa on huomioitu, ettei työajan pidentäminen johda säästöihin. Muun henkilöstön osalta teknisenä oletuksena on, että työajan pitenemisen mahdollistama toimintameno- ja säästö toteutuu vähitellen vuoteen 2020 mennessä. Säästöjen toteutumiseen liittyy epävarmuutta. Niiden toteutuminen edellyttää kunnissa eläköitymisen ja työvoiman vaihtuvuuden hyödyntämistä töiden uudelleenorganisoinnissa. Kevan tekemän arvion mukaan kunta-alalta jää lähivuosina eläkkeelle noin 16 000 henkilöä vuosittain.

Palkansaajien maksukorotukset, lomarahojen leikkaus ja työajan pidentämisestä syntyvät toimintameno- ja säästöt alentavat kuntatalouden verotuloja noin 500 milj. eurolla vuoden 2018 tasolla. Lisäksi hallitus tukee sopimusta keventämällä palkansaajien ja eläkeläisten verotusta. Hallituksen päättämistä tuloveroperustemuutoksista aiheutuvat kuntien verotulojen menetykset kompensoidaan kuntien valtionosuuksissa.

Kilpailukyky sopimuksesta syntyvät toimintameno- ja säästöt huomioidaan kuntien valtionosuuksissa. Talousarvioesityksessä lomarahojen leikkaukset ja työajan pitenemisestä aiheutuva potentiaalinen meno- ja säästö huomioidaan valtionosuuksissa täysimääräisesti vuonna 2018. Sen sijaan työnantajamaksumuutoksista syntyviä henkilöstömeno- ja säästöjä ei ole huomioitu valtionosuuksissa.

Ilman suotuisten työllisyysvaikutusten huomioimista kilpailukykysojimuksen vaikutus on lyhyellä aikavälillä julkista taloutta heikentävä. Vaikutus on kuntatalouden kehitysarviossa noin 100 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2018. Pidemmällä aikavälillä kilpailukykysojimuksen suotuisat vaikutukset työllisyyteen ja kasvuun hyödyttävät myös kuntataloutta.

3.2 Kuntakoryhmittäinen kehitysarviotarkastelu

Talouden sopeutuspaone suurin pienemmissä kunnissa

Toukokuussa 2015 voimaan tulleen kuntalain mukaisessa kuntatalousohjelmassa kuntien rahoitusaseman muutosta tarkastellaan koko maan näkymien ohella myös kuntakoryhmittäin. Rahoituksen tasapainotilaa kuvataan toiminnan ja investointien rahavirta -käsitteellä. Yksinkertaistettuna tunnusluku ilmaisee paineen lainakannan kasvuun (negatiivinen tunnusluku) tai mahdollisuutta muun muassa lainojen lyhentämiseen (positiivinen tunnusluku).

Taulukoissa 1–2 esitetään kuntakoryhmittäiset rahoitusasemat sekä painelaskelma tuloveroprosentin korottamiseen. Laskelmat perustuvat koko maan kehityksen perusteella tehtyihin kuntakohtaisiin arvioihin verotulojen ja valtionosuuksien kehityksestä, verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta sekä rahoitustuotoista ja -kuluista. Toimintakate muodostuu kaikilla kunnilla koko maan arvioidun keskimääräisen toimintakatteen prosentuaalisen muutoksen kautta. Kunnittaisia toimintakatteeseen kohdistuvia toimia ei ole otettu huomioon, mikä saattaa aiheuttaa suurtakin eroavuuksia toteutuneisiin lukuihin. Kuntien kunnallisveroprosentteihin ei ole tehty muutoksia. Ennakointimallissa ei ole mukana kuntayhtymiä. Sopeutuspaoneen tarkastelussa rajoitetaan sote-uudistuksen johdosta vuosiin 2017–2019.

Toiminnan ja investointien rahavirta (rahoituksen tasapaino) vaihtelee kuntakoryhmittäin merkittävästi, mutta tunnusluku paransi vuonna 2017 kaikissa ryhmissä vuoteen 2016 verrattuna ja olisi positiivinen kaikissa kuntakoryhmissä. Vuoden 2017 hyvää tilannetta selittää toimintamenojen väheneminen ja myös valtionosuuksien pysyminen lähes vuoden 2016 tasolla. Vuodesta 2018 tilanne kuitenkin heikkenisi merkittävästi kaikissa kuntakoryhmissä. Sama kehitys jatkuisi myös vuonna 2019 ja silloin rahoituksen tasapaino olisi heikoin alle 6 000 asukkaan kuntakoryhmissä (euroa/asukas). Myös koko maan tasolla tasapaino muuttuisi negatiiviseksi, mutta vain hieman, johtuen yli 100 000 asukkaan verraten hyvästä tasapainotilasta. Verotulojen sekä valtionosuuksien väheneminen näkyy vaikutukseltaan suurempana pienemmissä kunnissa kuin suurimmissa, kuten myös toimintamenojen kääntymisen kasvuun. Myös 40 000–100 000 asukkaan kuntakoryhmissä rahoituksen tasapainon saavuttaminen olisi vaikeaa. Tässä ryhmässä verorahoituksen (verotulot ja valtionosuudet) kasvu olisi vähäistä, mutta investointitaso olisi kuitenkin korkea.

Toiminnan ja investointien rahavirran heikkous näkyy lähes kaikissa kuntakokoryhmissä paineena lainakannan kasvuun, koska toiminnan rahavirta ei riitä investointien kattamiseen. Lainakanta uhkaa kasvaa eniten alle 6 000 ja 40 000–100 000 asukkaan kuntakokoryhmissä. Yli 100 000 asukkaan kuntakokoryhmässä lainatarvetta olisi hyvin pientä edellyttäen, että toimintamenojen kasvu pysyy ennusteen mukaisena. Prosentuaalisesti tarkastellen suurten kuntien osuus kuntien lainakannasta pysyisi kuitenkin lähes samalla tasolla. Vuosina 2018–2019 pienten kuntien tarve ottaa lainaa investointien rahoittamiseen kasvaisi huomattavasti ja 40 000–100 000 asukkaan kuntaryhmä pysyisi eniten velkaantuneena ryhmänä edelleen euroa/asukas tarkastellen.

Taulukko 1. Arvio kuntien laskennallisista poikkeamista rahoituksellisesta tasapainosta (toiminnan ja investointien rahavirta) kuntakokoryhmittäin, milj. euroa ja euroa/asukas

Toiminnan ja investointien rahavirta (milj. €)	2016	2017	2018	2019	(€/as)	2016	2017	2018	2019
> 100 000 as., yht. asukkaita ja kuntia = 2 121 551 as. ja 9 kuntaa (v. 2017 kuntajako)	-3,6	337,6	147,2	127,3		-2	159	69	60
40 001 – 100 000 as., 1 016 239 as. ja 17 kuntaa	-63,2	12,9	-90,2	-146,9		-62	13	-89	-145
20 001 – 40 000 as., 804 375 as. ja 29 kuntaa	47,2	115,4	35,1	-7,8		59	143	44	-10
10 001 – 20 000 as., 612 683 as. ja 43 kuntaa	-22,1	46,9	-23,9	-78,4		-36	77	-39	-128
6 001 – 10 000 as., 479 846 as. ja 59 kuntaa	-18,1	69,6	12,9	-37,2		-38	145	27	-77
< 6 000 as., 439 389 as. ja 138 kuntaa	-14,4	45,8	-15,5	-81,1		-33	104	-35	-185
Manner-Suomen kunnat yhteensä	-74,3	628,2	65,6	-224,1		-14	115	12	-41

Taulukko 2. Arvio kuntien laskennallisista poikkeamista rahoituksellisesta tasapainosta (toiminnan ja investointien rahavirta) ja sen laskennallisesta paineesta veroprosentin korottamiseen kuntakokoryhmittäin

Laskennallinen paine veroprosentin korotukseen (%)	2018	2019
> 100 000 as., yht. asukkaita ja kuntia = 2 121 551 as. ja 9 kuntaa (vuoden 2017 kuntajako)	-0,36	-0,30
40 001 – 100 000 as., 1 016 239 as. ja 17 kuntaa	0,54	0,85
20 001 – 40 000 as., 804 375 as. ja 29 kuntaa	-0,25	0,05
10 001 – 20 000 as., 612 683 as. ja 43 kuntaa	0,25	0,80
6 001 – 10 000 as., 479 846 as. ja 59 kuntaa	-0,18	0,51
< 6 000 as., 439 389 as. ja 138 kuntaa	0,27	1,38
Manner-Suomen kunnat yhteensä, lähtötaso 19,88 %	-0,07	0,23

Suuri paine tuloveroprosentin nostoon talousarviovuonna olisi 40 000–100 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Myös 20 000–40 000 ja alle 6 000 asukkaan kuntakokoryhmissä paine veroprosentin nostoon olisi korkea. Vuonna 2019 yli 100 000 asukkaan kunnilla olisi jopa mahdollisuus veroprosentin laskuun, mutta alle 6 000 asukkaan kohdalla paine veroprosentin nostoon olisi erittäin suuri. Etenkin valtionosuuksien väheneminen myöhempinä vuosina kasvattaa pienten kuntien osalta paineita veronkorotuksiin. Lisäksi on huomattava, että pienimmässä kuntakokoryhmässä on jo lähtökohtaisesti keskimääräistä korkeammat kunnallisveroprosentit. Vuodelle 2017 kunnilla oli yhteensä noin 0,60 prosenttiyksikön korotustarve, mutta Manner-Suomen kuntien kohdalla tuloveroprosenttia korotettiin vain 0,05 prosenttiyksikköä. Näin rahoituksen tasapainoa koskeva paine on suuntautunut kunnissa lainakannan kasvuun ja toimintamenoja supistamiseen. On hyvin todennäköistä, että näin tapahtuu myös tulevina vuosina.

Kuntakohtaisen painelaskelman perusteella kuntien mahdollisuudet tasapainottaa talouttaan ovat hyvin erilaiset ja vaihtelevat suuresti tarkasteluaikana. Laskelman mukaan pidemmällä aikavälillä epätasapainotilanne tulisi olemaan vaikein pienissä kunnissa. Näissä kunnissa myös taloudellisen tilanteen korjaaminen on hankalampaa, koska tuloveroprosentteja on jo korotettu keskimääräistä enemmän ja tuloveroprosentin tuotto on alhaisempi kuin isommissa kunnissa. Lisäksi uudet keinot toimintamenojen vähentämiseen ovat rajallisia. Talousarviovuonna pienimmissä kunnissa olisi keskimäärin hieman yli 0,25 prosenttiyksikön laskennallinen paine kunnallisveroprosenttiin rahoitustasapainon saavuttamiseksi. Vastaavasti yli 100 000 asukkaan kunnat selviäisivät 0,25 prosenttiyksikön alentamisella.

Taulukko 3. Laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine vuosina 2018 ja 2019

Prosenttiyksikköä	Laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine	
	2018	2019
	kuntien lkm	kuntien lkm
Yli 3	48	65
2-3	18	21
1-2	30	46
0-1	48	43
Alentamismahdollisuus	151	120
Yhteensä	295	295

Kuntien laskennallinen tuloveroprosentin korotuspaine näyttäisi varsinkin vuoden 2018 kohdalla aikaisempaa myönteisemmältä. Verojen korotuspaineet olisivat pienentyneet kevääseen 2017 verrattuna ja puolella kunnista olisi laskennallisesti mahdollisuus alentaa veroprosenttia tasapainotilaa menettämättä.

Vuodesta 2019 lähtien tilanne muuttuisi huonommaksi. Tarkastelukauden lopulla noin 25 prosentilla kunnista olisi yli 3 tuloveroprosenttiyksikön suuruinen sopeutusaine rahoitustasapainon saavuttamiseksi. Tämä ei tarkoita, että kyseisen suuruinen veroprosenttien korotusaalto tapahtuisi todellisuudessa, vaan se kuvaa yhteen kunnan päätösvallassa olevaan taloudelliseen muuttuun suhteutettua muutospainetta. Tarkastelun keskeisin havainto on edelleen kuntakohtaisen hajonnan suuruus. Suhteessa kevään 2017 kuntatalousohjelman vastaavaan tarkasteluun tilanne kuntakohtaisten korotuspaineiden osalta on kokonaistasolla parempi. Varsinkin tarkastelujakson alussa kuntien rahoitusasema näyttää aikaisempaa myönteisemmältä.

Taulukon 3 perusteella kuntien rahoitusaineet lisääntyisivät oleellisesti tarkastelukauden aikana, mutta kuten aikaisemminkin laskelmissa ei ole voitu huomioida muun muassa kuntien omia päätöksiä veroprosenteista ja menoista. Näin rahoitusasema muodostunee lopulta todennäköisesti laskettua kehitystä paremmaksi.

Ilman sopeutustoimenpiteitä kriisikuntamenettelyyn joutuvien kuntien määrä kasvaa lähivuosina

Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä on pysynyt pienenä viimeisinä tilinpäätös-vuosina. Vuoden 2016 tilinpäätöksen perusteella tällaisia kuntia oli 14, joka on kuitenkin hieman enemmän kuin vuosina 2014 ja 2015. Kuntakohtaisen laskelman mukaisesti negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä kääntyisi selkeään laskuun vuonna 2017 ja pysyisi matalana myös vuonna 2018. Vuonna 2017 negatiivisten vuosikatteiden määrä olisi erittäin matala, vain kaksi kappaletta. Ennusteen perusteella vuonna 2019 negatiivisten vuosikatteiden kuntien lukumäärä lähtisi uudelleen nousuun (taulukko 4).

Negatiivisen vuosikatteen kunnat ovat tyypillisesti keskimääräisesti pienimpiä kuntia. Viime vuosina negatiivisen vuosikatteen kunnista noin 65 prosenttia on ollut alle 6 000 asukkaan kuntia ja lähes kaikki alle 20 000 asukkaan kuntia. Ennusteen mukaan vuosien 2017 ja 2018 negatiiviset vuosikatteen kunnat olisivat kaikki alle 6 000 asukkaan kuntia ja vuonna 2019 kaikki alle 10 000 asukkaan kuntia.

Kuntatalousohjelman kehitysarvion mukaisella taloudellisella kehityksellä niiden kuntien lukumäärä, joilla on positiivinen tilikauden tulos vuosina 2017 ja 2018, pysyisi vuoden 2016 määrää korkeampana ja taseen kertynyt ylijäämä ei vähenisi tai alijäämä kasvaisi koko maan tasolla. Sen sijaan vuoden 2019 aikana niiden kuntien lukumäärä, joilla olisi

taseessa kertynyttä alijäämää ja negatiivinen tilikauden tulos, lähtisi kasvuun. Kuitenkin laskelman perusteella vain noin 12 prosentilla kunnista olisi taseen kertynyttä alijäämää tarkastelukauden lopussa ilman korjaavia toimenpiteitä, mikä oli tilanne myös vuoden 2016 lopussa. Negatiiviset tilikauden tulokset sen sijaan lisääntyisivät yli vuoden 2016 tason.

Eriyisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn (niin sanottu kriisikuntamenettely) näkökulmasta edellä mainittu kehitys johtaisi siihen, että taseen kertyneen alijäämän perusteella (alijäämäkriteeri peräkkäisinä vuosina -500 euroa/asukas ja -1 000 euroa/asukas) menettelyyn olisi tulossa muutama kunta vuonna 2018 vuosien 2016 ja 2017 tilinpäätösten mukaan. Vuodesta 2017 alkaen kuitenkin siirrytään käyttämään arviointimenettelyssä konsernitilinpäätöksen tietoja. Käytössä olevien vuosien 2015 ja 2016 konsernitason tasetietojen mukaan 4 kuntakonsernilla oli taseessa kertynyttä alijäämää yli arviointimenettelyn kriteerien.

Todellisuudessa edellä esitetyt negatiivisen vuosikatteen ja alijäämien kehityskulut eivät ole menneisyyden perusteella kovin todennäköisiä, koska kunnilla on kireässä taloustilanteessa ollut pyrkimys pitää talouttaan kunnossa pienentämällä menotasoaan. Lisäksi uuden kuntalain säännöksiin alijäämän kattamisvelvoitteesta voidaan olettaa ohjaavan kuntien taloutta terveempään suuntaan. Uuden kuntalain myötä myös kuntayhtymät kuuluvat jatkossa alijäämän kattamisvelvollisuuden piiriin. Kuntakonserniin kuuluvat yhtiöt eivät sen sijaan kuulu alijäämän kattamisvelvollisuuden piiriin, mutta vuodesta 2017 lähtien erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettely perustuu muun muassa kuntakonsernitietoihin.

Taulukko 4. Negatiivisten vuosikatteen ja alijäämäisten kuntien lukumäärä vuosina 2014–2019

Vuoden 2017 kuntajako	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Negatiivinen vuosikate	10	12	12	2	4	17
Taseessa kertynyttä alijäämää	55	48	39	25	27	35

LIITTEET

Liite 1. Kuntatalouden kehitys vuoteen 2021, kuntien kirjanpidon mukaan, mrd. euroa, käyvin hinnoin

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tuloksen muodostuminen											
1. Toimintakate	-24,3	-25,8	-26,4	-26,7	-27,6	-27,8	-27,0	-27,5	-28,1	-10,6	-10,9
2. Verotulot	19,1	19,3	20,6	21,2	21,8	22,1	22,5	22,6	23,3	12,5	12,1
3. Valtiosuudet, käyttötalous	7,7	8,1	8,3	8,2	8,2	8,8	8,6	8,6	8,3	2,5	2,6
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
5. Vuosikate	2,5	1,8	2,7	2,9	2,7	3,4	4,3	4,0	3,8	4,7	4,1
6. Poistot	-2,2	-2,4	-2,6	-2,6	-2,7	-2,7	-2,8	-2,9	-3,0	-2,8	-2,9
7. Satunnaiset erät, netto	0,1	0,2	0,4	1,9	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
8. Tilikauden tulos	0,4	-0,4	0,4	2,2	0,4	1,1	1,8	1,3	1,0	2,2	1,5
Rahoitus											
9. Vuosikate	2,5	1,8	2,7	2,9	2,7	3,4	4,3	4,0	3,8	4,7	4,1
10. Satunnaiset erät	0,1	0,2	0,4	1,9	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
11. Tulorahoituksen korjauserät	-0,5	-0,5	-0,6	-2,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
12. Tulorahoitus, netto	2,2	1,5	2,4	2,2	2,4	3,2	4,1	3,7	3,5	4,4	3,8
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit		-4,6	-4,7	-7,6	-4,4	-4,3	-4,7	-4,8	-4,9	-4,4	-4,5
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	1,0	1,1	1,2	5,3	1,2	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1
15. Investoinnit, netto	-3,3	-3,5	-3,5	-2,3	-3,3	-3,3	-3,6	-3,6	-3,7	-3,3	-3,4
16. Rahoitusjäämä (tulorah.-invest.)	-1,1	-2,0	-1,1	-0,1	-0,8	-0,1	0,5	0,1	-0,2	1,1	0,4
17. Lainakanta	12,3	13,8	15,6	16,5	17,4	18,1	17,6	17,6	17,9	14,0	13,6
18. Kassavarat	4,5	4,2	5,2	5,3	5,1	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
19. Nettovelka (lainat - kassavarat)	7,8	9,6	10,4	11,2	12,3	12,4	12,0	11,9	12,2	8,2	7,9

Vuosina 2014 ja 2015 tuloslaskelman eriin vaikuttavat kunnallisten liikelaitosten sekä ammattikorkeakoulujen yhtiöittämiset.

Vuodesta 2020 alkaen tuloslaskelmien eriin vaikuttaa sote- ja maakuntaudistus.

Liite 2. Kokonaistaloudellinen kehitys ja eräitä taustaoletuksia

Kokonaistaloudellinen kehitys ja eräitä taustaoletuksia							
BKT ja työllisyys	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BKT:n arvo, mrd. euroa	209,6	215,6	223,9	232,2	240,8	248,3	256,0
BKT, määrän muutos, %	0,0	1,9	2,9	2,1	1,8	1,3	1,1
Työllisten määrä, muutos-%	-0,4	0,5	0,7	0,8	0,5	0,4	0,4
Työttömyysaste, %	9,4	8,8	8,6	8,1	7,8	7,5	7,3
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat), %	68,1	68,7	69,4	70,1	70,5	70,9	71,2
Palkkasumma, muutos-%	1,0	1,5	1,8	2,2	2,1	2,8	3,0
Eläketulot, muutos-%	2,7	2,9	3,3	3,4	3,6	3,4	3,6
Hinnat ja kustannukset, %	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Yleinen ansiotaso, muutos	1,4	1,1	0,3	1,4	1,6	2,4	2,6
Kuntien ansiotaso, muutos	0,8	0,9	-1,1	1,1	1,4	3,6	2,3
Kuluttajahinnat, muutos	-0,2	0,4	0,9	1,5	1,5	1,8	2,0
Rakennuskustannusindeksi	0,5	0,5	0,4	2,1	2,2	2,0	2,0
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	-3,2	-1,6	4,3	1,6	2,7	2,0	2,0
Valtionosuusindeksi:							
Peruspalvelujen hintaindeksi ¹⁾ , muutos	0,6	0,8	-2,1	0,6	1,3	2,3	2,2
Peruspalvelujen hintaindeksi, muutos	0,6	0,8	-1,0	0,6	1,3	1,2	2,2
Kustannustason muutos TAE ²⁾ , VOS-indeksi	0,6	0,0	-0,7	0,0	0,0	1,2	2,2
- sisältää indeksin korjauksen ³⁾	-0,6						
¹⁾ Peruspalvelujen hintaindeksi, jossa huomioitu ansiotasoindeksissä lomarahojen leikkaus v. 2017 ja palautuminen v. 2020 TK:n ilmoittaman mukaisena (1,46 %-yksikköä)							
²⁾ Talousarvioesityksessä käytetty indeksikorotus							
³⁾ Talousarvioesityksen kustannustason muutos sisältää indeksin korjauksen, joka tehdään kahden vuoden viiveellä toteutuneen kustannustason muutoksen ja talousarvioesityksessä käytetyn kustannustason muutoksen erotuksen suuruisena.							
Taulukon luvut eivät välttämättä summaudu pyöristysten takia.							
Kuntatyöntäjien sotumaksut, %	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sairausvakuutusmaksu	2,1	2,1	1,1	0,9	1,0	1,5	1,5
Työttömyysvakuutusmaksu	3,0	3,7	3,2	2,5	2,5	2,2	2,2
Eläkemaksu (KuEL)	23,7	23,2	22,0	21,8	21,4	19,8	19,8
Opettajien eläkemaksu	21,1	18,4	17,0	16,8	16,3	16,0	16,0
Muut sosiaalivakuutusmaksut	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Kuntatyöntäjämaksut yhteensä	29,4	29,8	26,9	25,8	25,5	24,2	24,2
Vakuutettujen sotumaksut, %	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu	0,65	1,15	1,60	1,90	1,90	1,75	1,75
Palkansaajan eläkemaksu, alle 53-v.	5,70	5,70	6,15	6,35	6,75	7,15	7,15
Palkansaajan eläkemaksu, yli 53-v.	7,20	7,20	7,65	7,85	8,25	8,65	8,65
TyEL-indeksipisteluku	2519	2519	2534	2551	2589	2629	2679
TyEL-indeksi, muutos	0,4	0,0	0,6	0,7	1,5	1,5	1,9
KEL-indeksipisteluku	1637	1631	1617	1617	1617	1641	1671
KEL-indeksi, muutos	0,4	-0,4	-0,9	0,0	0,0	1,5	1,8

Liite 3. Kilpailukykysovimuksen vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan

	2016	2017	2018
Kuntien työvoimakustannukset			
Työnantajamaksujen alentaminen		277	418
Lomarahojen leikkaus	232	309	312
Työajan pidennys*		93	188
Veronkevennysten vaikutus kunnallisveroon		-282	-287
Veronkevennyksen kompensatio kunnille		282	287
Verotuksen kautta tulevat epäsuorat vaikutukset			
Ta-maksujen alentamisen vaikutus yhteisöveron tuottoon		58	86
Työntekijämaksujen muutosten vaikutus kunnallisveron tuottoon		-367	-482
Lomarahaleikkauksen vaikutus verotuloihin		-65	-65
Työajanpidennyksen vaikutus verotuloihin		-23	-40
Valtionosuuksien vähennys			
ta-maksujen alentaminen / ei leikata		0	0
lomarahaleikkaus 100 %		-309	-312
työajan pidennys 100 %		-70	-188
Vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan ilman positiivisia vaikutuksia taloudellisen aktiviteetin kasvun kautta	232	-96	-82

*Arvioidun säästöpotentiaalin mukaisena. Kehitysurassa v. 2017 73 milj. ja v. 2018 148 milj.

Liite 4. Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2016–2018 (milj. euroa) ja muutos 2017–2018 (%)

		2016	2017	2018	Muutos% v. 2017 vs. 2018
Momentti	Laskennalliset valtionosuudet	9 955	9 526	9 391	-1,4 %
28.90.30	VM	9 028	8 607	8 458	-1,7 %
useita momenteja	OKM	928	919	933	1,5 %
	siitä kuntayhtymät	1 041	904	929	2,8 %
	Muut valtionavut				
25.50.20	OM, Vaalimenot	0	0	30	
	OM yhteensä	0	0	30	
Palosuojelurahasto	Kunnille maksettavat avustukset	5	5	5	
	SM yhteensä	5	5	5	
28.70.05	Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelun ja toimeenpanon tuki ja ohjaus		21	72	
28.90.31	VM, kuntien yhdistymisavustukset	26	27	8	
28.90.34	VM, Paikallisten kuntakokeilujen rahoitus	1			
	VM yhteensä	26	48	80	
useita momenteja	OKM, harkinnanvaraiset avustukset	222	253	276	
	siitä kuntayhtymien osuus	18	34	38	
	OKM yhteensä	222	253	276	
30.20.03	Maaseutuviraston toimintamenot: korvaus Ahvenanmaan maakunnan kunnille maatalouden tukien toimeenpanosta aiheutuvien tehtävien hoitamisesta	0,05	0,05	0,05	
30.20.20	Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta: korvaus kuntien järjestämästä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta	4	4	4	
30.20.41	EU-tulotuki ja EU-markkinatuki: koulujakelujärjestelmä	1	1	1	
	MMM yhteensä	5	5	6	
31.10.41.	Valtionavustus eräiden lentopaikkojen investointi ja ylläpitömenoihin	1	1	1	
31.30.63.	Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen	34	34	34	
31.30.42.	Valtionavustus koulutuksesta	1	1	1	
	LVM yhteensä	36	36	36	
32.30.51	Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut / kunnille maksettavan palkkatuen määrä	62	24	26	
32.70.30	Valtion korvaukset kunnille kansainvälistä suojelua saavien palvelujen järjestämisestä	131	232	247	
	TEM yhteensä	193	256	273	
33.03.31	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	12	22	19	
33.20.31	Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä	32	27	27	
33.20.50, 51 ja 52	Kunnille maksettava palkkatuki	0	62	74	
33.50.51	Sotilasvammakorvaukset	34	33	31	
33.50.56 ja 33.50.57	Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot ja valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan	25	40	32	

		2016	2017	2018	Muutos% v. 2017 vs. 2018
33.60.30	Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin	1	1	1	
33.60.31	Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tuki ja eräät muut menot	1	0	0	
33.60.32	Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen	18	20	15	
33.60.33	Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin menoihin	93	94	95	
33.60.34	Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin	15	15	15	
33.60.35	Valtionosuus kunnille perustoimeentulotuen kustannuksiin	315	25	0	
33.60.36	Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi	0,5	0,5	0,5	
30.60.37	Korvaukset kunnille kiireellisen sosiaalihuollon kustannuksiin	0	0	5	
33.60.38	Valtionavustus valinnanvapauden pilottihankkeiden kustannuksiin	0	19	99	
33.60.40	Valtion korvaus lääkärihelikopteritoimintaan	29	29	29	
33.60.63	Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan	3	3	3	
33.60.64	Valtion korvaus rikoasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin	6	6	6	
33.80.50	Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen hallintomenoihin	15	17	16	
	STM yhteensä	599	414	468	
Laki öljysuojarahastosta 1406/2004	Korvaukset alueiden pelastustoimille öljyntorjunta-valmiuden hankinta- ja ylläpitokustannuksiin	14	14	6	
Valtion asuntorahasto	Aiesopimuskuntien kunnallistekniikan rakentamisavustusvaltuus	15	15	15	
Valtion asuntorahasto	Asuinaluekohtainen avustus	4	0	0	
Valtion asuntorahasto	Asumisneuvoja-avustus	1	1	1	
35.10.61	Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen	1	1	1	
35.20.30	Vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäiseminen	0	0	1	
	YM yhteensä	34	30	23	
	Muut valtionavut yhteensä, milj. euroa	1 120	1 047	1 196	14,2 %
	Valtionavut yhteensä, milj. euroa	11 075	10 573	10 587	0,1 %

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIOEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

Telefaksi 09 160 33123

www.vm.fi

ISSN 1459-3394 (nid.)

ISBN 978-952-251-883-5 (nid.)

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-884-2 (pdf)

Syyskuu 2017